

HANDBOEK

**ZWERFKATTEN-
EN KITTENOPVANG**

**DIEREN
BESCHERMING**

Colofon

Dit rapport is een uitgave van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, 2024
Auteur: ██████████ projectmedewerker zwervkattenproblematiek Dierenbescherming
Opmaak en productie: Formosa Grafisch Ontwerp, Haarlem

©2024, Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren
Postbus 85980
2508 CR Den Haag
Telefoon: (070) 314 27 00
www.dierenbescherming.nl

Niets uit deze publicatie mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren.

INHOUDSOPGAVE

Verwilderde katten	4
1.1 Inleiding	4
1.2 TNR: Trap, Neuter and Return	5
1.3 Herplaatsen op andere buitenplekken	14
1.4 Permanente opvang	16
1.5 Verzorging en huisvesting	17
1.6 Socialiseren	20
1.7 Campings & Boerderijen	25
Kittens	27
2.1 Inleiding	27
2.2 Ontwikkeling	27
2.3 Kittens met moeder	29
2.4 Moederloze kittens	31
2.5 Huisvesting	33
2.6 Voeding	35
2.7 Socialiseren	38
2.8 Gastgezinnen	40
Algemeen	44
3.1 Veterinaire zorg	44
3.2 Afstemmen tussen organisaties	52
Dankbetuiging	55

Verwilderde katten

1.1 Inleiding

Wild of verwilderd?

In Nederland zijn er geen wilde katten meer, die zijn inmiddels uitgestorven. Naast de gewone huiskat zijn er wel verwilderde katten. Dit zijn oorspronkelijk vaak (jongen van) huiskatten. Doordat ze buiten zijn geboren of al lange tijd buiten leven, hebben ze wild gedrag ontwikkeld. Biologen stellen dat het verwilderen van katten snel gaat, omdat de kat genetisch gezien nog dicht bij zijn wilde voorouders staat. De mate van verwildering wordt ook wel de 'wild factor' van de kat genoemd en verschilt per individu. Sociaal gedrag van katten naar mensen is dus aangeleerd en niet aangeboren.

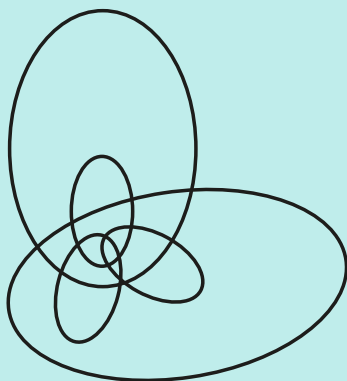
Problemen met zwerfkatten

Dierenwelzijnsproblemen: ziekte, honger, verwondingen, vergiftiging, etc.

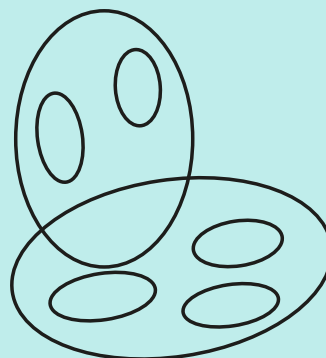
Overlast: lawaai, stank, uitwerpselen, schade, etc.

Populatievorming

Verwilderde katten leven vaak in groepen in de buurt van bebouwing. Lange tijd werd gedacht dat katten solitair leven. Dit is inmiddels achterhaald. Alleen katten in natuurgebieden waar sprake is van een schaars voedselaanbod, houden er buiten de paartijd een solitaire levenswijze op na. Plekken met een ruim voedselaanbod en goede schuilmogelijkheden - zoals steden, boerderijen, industrieterreinen en campings - stimuleren daarentegen de vorming van groepen katten. De grootte van zo'n 'populatie' wordt bepaald door de mate waarin voedsel en schuilmogelijkheden aanwezig zijn.

Leefgebied van katers (grote cirkels) en poezen (kleine voedselcirkels) met een overvloed aan voedsel. De katten leven bij elkaar in groepen en overlappen elkaars gebieden.

Katten in buitengebieden met een schaars aanbod. De katten leven solitair en ontmoeten elkaar alleen in de paartijd.

Problemen voor mens en dier

Populaties verwilderde katten breiden zich in een geschikte leefomgeving snel uit. Binnen een jaar kunnen zes verwilderde katten uitgroeien tot een groep van dertig. Een poes kan twee tot drie keer per jaar een nest met meerdere jongen krijgen. Deze sterke groei in korte tijd is de oorzaak van een aantal problemen. De belangrijkste problemen zijn aantasting van het dierenwelzijn en overlast. Doorgaans is er sprake van een wisselwerking tussen dierenwelzijn en overlast. Zo is de mentaliteit van omwonenden vaak niet diervriendelijk als veel overlast wordt ervaren.

Tussen wal en schip

Verwilderde katten vallen tussen wal en schip. Ze zijn enerzijds tot op zekere hoogte afhankelijk van mensen, omdat de situatie waarin de meeste verwilderde katten leven verre van 'natuurlijk' is. Anderzijds kunnen de meeste verwilderde katten – vanwege hun schuwe en angstige karakter – niet meer in een huiselijke omgeving leven. We hebben niet te maken met wilde 'tijgers', maar ook niet met 'knuffelkatten'. Omwonenden, gemeenten en andere betrokkenen kloppen regelmatig bij asiel of Dierenbescherming aan voor een oplossing. De opvang van deze specifieke groep dieren vergt echter een ander soort aanpak dan de opvang en plaatsing van een gevonden tamme zwervkat.

Onze aanpak

De Dierenbescherming kiest voor een aanpak van het zwervkattenprobleem die recht doet aan de aard van de verwilderde kat. Inzet is de problemen met verwilderde katten op een diervriendelijke en effectieve manier beheersbaar te maken. De in dit handboek voorgestelde aanpak is gebaseerd op succesvolle ervaringen in de praktijk in Nederland en in het buitenland en op wetenschappelijk onderzoek.

1.2 TNR: Trap, Neuter and Return

De voorkeursmethode

TNR is de afkorting van trap, neuter and return en betekent in het Nederlands: vangen, steriel maken en terugplaatsen. Wetenschappers zoals Roger Tabor hebben aangetoond dat dit de meest effectieve en diervriendelijke methode is om zowel overlast als dierenleed te bestrijden. Sinds 1980 werken organisaties in binnen- en buitenland volgens deze methode. Zij zijn enthousiast over de resultaten. De TNR-methode vergt weliswaar een investering in tijd en geld, maar daar kunnen later de vruchten van worden geplukt. Na vijf tot tien jaar wordt het aantal verwilderde katten minder en neemt ook het aantal kittens dat jaarlijks opgevangen moet worden af. Deze methode verdient volgens de Dierenbescherming dan ook de voorkeur.

De voordelen van TNR

A) Geen vacuümeffect

Als er verwilderde katten in een bepaald gebied voorkomen, is dit kennelijk een aantrekkelijke leefomgeving. Er zijn voldoende voedselbronnen en schuilmogelijkheden aanwezig. Op het moment dat verwilderde katten worden weggevangen en niet terugkeren naar de oude leefomgeving, zal de leeggekomen plek snel worden ingenomen door verwilderde katten van elders. Als een vacuüm trekt de aantrekkelijke leefomgeving verwilderde katten aan. Territorium is schaars en het blijkt in de praktijk onmogelijk een gebied waar katten hebben geleefd onaantrekkelijk te maken. Als de katten volgens de TNR-werkwijze worden teruggezet, treedt het vacuümeffect niet op.

B) Minder overlast

Doordat de katten steriel worden gemaakt, neemt de overlast beduidend af. De hormoonhuishouding van katten verandert door castratie. Er worden geen kittens meer geboren, katers sproeien minder, het paargedrag verdwijnt en territoriaal gedrag als krabben en markeren wordt minder. De katten hebben minder voedsel nodig en zullen vriendelijker gedrag vertonen naar huiskatten.

C) De groep blijft stabiel

Er worden geen tientallen kittens per jaar meer geboren, het aantal katten blijft stabiel. Voorts zal een steriele groep katten nieuwkomers niet snel accepteren, omdat de hiërarchie in de groep bepaald is. Ervaring leert dat er wel huiskatten bij populaties verwilderde katten worden gedumpt door katteneigenaren. Er komen echter geen nieuwe niet-steriele verwilderde katten bij. Deze worden geweerd door de aanwezige katten.

D) Sterfhuisconstructie

De populatie verwilderde katten zal door natuurlijk verloop steeds kleiner worden en uiteindelijk uitsterven.

E) Diervriendelijk

Verwilderde katten kunnen volgens deze methode in hun eigen leefgebied blijven. Ze worden niet geëuthanaseerd en hoeven niet noodgedwongen in gevangenschap te leven. Poezen hoeven hun jongen niet langer in ongunstige omstandigheden groot te brengen en katers voelen minder de behoefte een groot territorium te verdedigen. Doordat de levensstijl van steriele katten 'rustiger' is (minder vechten, geen paargedrag meer) wordt de conditie van de katten beter.

Wanneer werkt TNR niet?

Er is een aantal situaties waarin het niet raadzaam is de verwilderde katten terug te plaatsen in hun oude leefomgeving. Het beleid van de Dierenbescherming is om alleen in deze gevallen de TNR-methode niet (volledig) te hanteren.

A) De verwilderde kat is ongeneeslijk ziek

Gedacht kan worden aan virusinfecties als FIV en FELV. In het belang van het dier kan in overleg met de dierenarts worden besloten over te gaan tot euthanasie.

B) De omgeving waarin de populatie zich bevindt is niet veilig.

Dit kan samenhangen met de dieronvriendelijke mentaliteit van omwonenden of andere bedreigende factoren (gevaarlijke industrie, sloop van een wijk). Het is daarbij van belang een onderscheid te maken tussen dreigementen van personen of een reëel gevaar voor de aanwezige katten. Indien er sprake is van een noodsituatie, kan er gezocht worden naar alternatieven zoals het herplaatsen van de verwilderde katten op andere buitenplekken of de permanente opvang. Het is belangrijk de melders duidelijk te maken dat deze werkwijze een uitzondering is op het beleid. Dit om navolging door anderen te voorkomen.

C) De verwilderde katten bevinden zich in de vrije natuur zoals natuurgebieden en bossen.

Verwilderde katten in de vrije natuur vormen meestal geen probleem, omdat er sprake is van een natuurlijk evenwicht. Onder 'de vrije natuur' wordt verstaan dat de katten niet rond bebouwing leven en onafhankelijk van de mens door het leven gaan (en dus ook geen overlast veroorzaken). Doordat de katten niet worden bijgevoerd en zelf hun kostje bij elkaar moeten scharrelen, leven ze solitair en vermeerderen zich minder snel.

Uit ervaring blijkt dat indien deze katten steriel worden gemaakt kunnen ze minder goed overleven en hun natuurlijke gedrag uitoefenen. Indien er problemen met deze verwilderde katten ontstaan en er moet worden ingegrepen, kunnen ze niet worden teruggeplaatst in de oude leefomgeving. Probeer voor deze katten een andere oplossing te vinden.

D) Het gedrag van de katten en kittens is sociaal (als katten miauwen in de kastval vlak na de vangst zijn ze meestal tam).

TNR in de praktijk

De aanpak van een populatie kent altijd drie fasen: de voorbereiding, de daadwerkelijke vangactie en de nazorg. De voorbereiding bestaat voornamelijk uit het voorlichten van omwonenden, zodat tot een goede samenwerking kan worden gekomen. De vangactie leidt uiteindelijk tot terugplaatsing van de gevangen dieren, nadat zij hersteld zijn van de castratie. Tot slot is nazorg belangrijk om ook op termijn resultaat te boeken.

Vorbereiding

Afdelingen en asielen worden geconfronteerd met een melding. Het informeren en begrip kweken voor de TNR-methode bij de melder en andere betrokkenen zijn belangrijke succesfactoren voor het welslagen van de vangactie. Het vergt tijd en energie in de voorbereidende fase, maar loont uiteindelijk wel. Ervaring leert dat de meeste betrokkenen uiteindelijk wel overtuigd raken van de aanpak, maar dat dit wel de nodige moeite kost. Het fenomeen 'verwilderde katten' is namelijk omgeven met onkunde en onbegrip.

A) Communicatie met melder en omwonenden

Een 'buurtonderzoek' kan gebruikt worden voor het informeren van de omwonenden en inventariseren van de situatie. Tijdens een buurtonderzoek wordt voorafgaand aan de vangactie het betreffende gebied onderzocht op het aantal katten, de plekken waar gevoerd wordt en geschikte vanglocaties. De informatie van omwonenden is waardevolle kennis bij het organiseren van de vangactie. Op veel plekken worden de katten gevoerd. Omwonenden die voeren zijn een handig aanspreekpunt voor de vangacties.

Anderzijds biedt een buurtonderzoek de mogelijkheid om de omwonenden en betrokkenen te informeren en hen te overtuigen van de gevolgte aanpak. Reacties van omwonenden kunnen

variëren van ‘Ik ben bang dat de katten afgemaakt worden’ tot ‘Het zijn mijn katten niet dus haal ze maar weg’. Het zal niet lukken iedereen te overtuigen van de gewenste aanpak; dit is ook niet nodig voor de vangactie.

Belangrijk: overweeg altijd of een buurtonderzoek meerwaarde heeft. In buurten waar draagvlak is, werkt een buurtonderzoek goed, terwijl het in vijandige buurten averechts kan werken. Beperk de communicatie ‘met de buurt’ in die gevallen tot de mensen die de katten voeren. Zij weten meestal wel hoe de buurt tegen de katten aankijkt. Op basis van hun inschatting kan besloten worden breder te communiceren. Als er helemaal geen draagvlak is, dan wordt samenwerking met gemeente of woningbouwvereniging zeer aanbevolen.

Naar aanleiding van het buurtonderzoek kan er een contactpersoon (bijvoorbeeld de melder) worden aangewezen. Deze persoon bemiddelt tussen de organisatie en de buurt. Gedacht kan worden aan het coördineren van het voeren, het informeren van de buurtbewoners over de stand van zaken, maar ook het houden van een buurtcollecte voor de financiering van de vangacties. Het aanstellen van een contactpersoon verhoogt de betrokkenheid en spaart veel tijd en werk.

Als er bij de melder of de buurt weerstand blijft tegen de TNR-methode, bestaan er de volgende mogelijkheden:

- Er wordt geen actie ondernomen tot de melder wel wil meewerken. Het kan tijd kosten om mensen te overtuigen. Als er geen alternatieven zijn, zo leert de ervaring, kunnen melders alsnog van gedachten veranderen.
- Via de gemeente of woningbouwvereniging wordt ‘afgedwongen’ toch voor deze aanpak te kiezen.

Tenzij er sprake is van een noodsituatie, is het af te raden (onder druk van omwonenden die niet willen meewerken) alternatieven als herplaatsen, socialiseren of euthanaseren aan te bieden. Dit heeft een negatieve invloed op het draagvlak voor de TNR-methode en leidt dus niet tot een structurele oplossing.

B (Semi-)publieke instanties

Met (semi-)publieke instanties worden in dit geval woningbouwverenigingen, buurtverenigingen en gemeenten bedoeld. De Dierenbescherming is niet exclusief verantwoordelijk voor problemen met verwilderde katten. Voor publieke instanties is het verwilderde-kattenprobleem vaak een kwestie van overlastbestrijding. Overlast is in eerste instantie een probleem dat door mensen wordt ervaren en de bestrijding kan nadelige consequenties hebben voor het welzijn van de katten. Naast de bestrijding van overlast zijn gemeenten bij wet verantwoordelijk gesteld voor de opvang van zwerfdieren. Door problemen (overlast én dierenleed) samen aan te pakken en verantwoordelijkheden te spreiden, ontstaat er een gezamenlijke oplossing. Dit heeft niet alleen een positieve uitwerking op het draagvlak voor de TNR-methode, maar ook op de financiering en samenwerking bij de uitvoering van de activiteiten. Door kosten te delen met publieke instanties kan continuïteit worden gewaarborgd.

De vangactie

Als aan de (meest essentiële) randvoorwaarden is voldaan kan worden overgegaan tot de

daadwerkelijke vangactie. Deze beschrijven we hier in zeven stappen: van planning tot terugplaatsing.

Stap 1: De planning

Het vangen van grote populaties kan soms enkele maanden duren. Maak een planning met daarin een overzicht van alle relevante informatie (aantal katten, contactpersonen, voedertijden, beschrijving van de omgeving) en het tijdbestek waarin de vangacties zullen plaatsvinden. Aan te raden is ook de streefdatum waarop de hele populatie gevangen zal zijn, vooraf vast te stellen. Informatie van omwonenden is nodig om de situatie goed in te kunnen schatten. Zij weten hoe lang de katten er rondlopen, of sommige katten zich laten benaderen en of er ook katten bij zijn die een eigenaar hebben.

Stap 2: Het informeren van de buurt of contactpersonen

Informeer de contactpersoon en indien gewenst de buurt (via de buurtcoördinator) over de vangactie. Belangrijk is af te stemmen op welke tijden er niet gevoerd mag worden en wanneer eigen katten binnengehouden of van een merkteken voorzien moeten worden. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de algemene folder over zwerfkatten van de Dierenbescherming met uitleg en achtergrondinformatie over de vangactie. Worden er geen vaste voedertijden gehanteerd, probeer dit dan alsnog te realiseren. Het vergemakkelijkt het vangproces. Als de katten een week op vaste tijden eten krijgen, raken ze hieraan gewend. Zorg tijdens de vangactie voor een optimale communicatie met de contactpersoon en de omwonenden. Dit zal het vangproces ten goede komen.

Stap 3: Vangen

Het vangen van verwilderde katten vergt geduld en zorgvuldigheid. Bij het vangen wordt altijd gebruik gemaakt van kastvallen. Dit zijn vallen waar door middel van een mechanisch stelsysteem de katten 'automatisch' gevangen worden. Er bestaan ook kastvallen die handmatig of elektronisch bediend kunnen worden. Als de kat in de kooi zit, sluit de kattenvanger de kooi op afstand. De Dierenbescherming raadt af om met netten en vangstokken te vangen. Dit leidt niet zelden tot onnodig veel stress en verwondingen bij de kat.

Zorg voor degelijke, goed onderhouden kastvallen waar de katten zich niet aan kunnen verwonden (geen bramen dus). De kastval moet ook de juiste spanning hebben, voor een optimaal functioneren. De val moet ook voorzien zijn van een 'borgpen' of vergrendeling waardoor de katten het schot niet omhoog krijgen en kunnen ontsnappen. Indien de kastval onbeheerd achter wordt gelaten, is het raadzaam de kooi vast te maken met een ketting met slot. Dit met het oog op diefstal. Merk de kooi met de naam van de eigenaar en een telefoonnummer.

Het vangen op een vaste voedertijd en -plek is vaak succesvol. De katten moeten minimaal één dag niet gegeten hebben om te zorgen dat ze hongerig zijn. U kunt de omwonenden die voeren, vragen om de katten op de gangbare manier te lokken. Het lokmiddel in de vangkooi is bij voorkeur voer dat bekend is bij de katten. Blikvoer is aantrekkelijker vanwege de geur. Leg een spoortje voedsel naar de kastval om de kat te lokken. Leg de rest van het lokmiddel achter in de kooi. Niet in het midden of vooraan, want dan kan het schot op de rug of staart van de kat terechtkomen.

De kastval kan alleen onbeheerd achtergelaten worden op een plek, die is afgesloten of omheind zodat er geen buitenstaanders bij kunnen, bijvoorbeeld in een afgesloten, omheinde tuin. Hij dient dan regelmatig geïnspecteerd te worden. Bedek de kooi tegen regen en zet de val op een plek uit de wind en uit het zicht. Omwonenden of de buurtcoördinator kunnen contact opnemen als er een kat gevangen is. Laat de kat nooit lang in een dichtgevalven kastval zitten. Hij zal er in eerste instantie alles aan doen om te ontsnappen en zich verwonden aan de kooi. Het bedekken van de val met een deken zorgt ervoor dat de kat rustig wordt.

Stap 4: Na de vangst

Beoordeel of de kat een eartip heeft (stukje van het oor verwijderd dat wil zeggen dat de kat onvruchtbaar is), of andere merktekenen heeft die duiden op een eventuele eigenaar (bandje, tam gedrag). Laat de kat overlopen in een kleiner transportsysteem. Zorg ervoor dat hij niet aangeraakt wordt. Dit is niet nodig en hiermee wordt stress voor de kat en verwondingen bij de kattenvanger voorkomen. Een donkere omgeving ervaren katten als veiliger. Door de deken van kastval af te halen en het kleiner transportsysteem donker te maken zal de kat hier inlopen. Breng de kat naar de opvang waar hij nuchter moet worden voor de castratie. Voor castratie dient de kat eerst altijd nog op chip te worden gecontroleerd in de opvang of bij de dierenarts.

Bij voorkeur wordt de hele populatie ineens gevangen, steriel gemaakt en teruggeplaatst. Op deze manier blijft de hiërarchie in de groep dezelfde. Steriele katten staan namelijk lager in de rangorde. Ook wordt zo voorkomen dat reeds geholpen katten de vangkooi inlopen. Het zal in praktijk niet altijd lukken een hele populatie ineens te vangen.

Het kan gebeuren dat katten de situatie doorzien als ze de kooi zien... Een rustperiode alvorens de vangacties te hervatten, kan hierbij uitkomst bieden. Een andere tip is de katten uit een niet-gespannen val te laten eten, zodat ze wennen aan de aanwezigheid van de kastval.

Controleer altijd of een poes zogende is. Dit kan aan de hand van de informatie van omwonenden. Vang de poes in dat geval niet. Als er in de kittentijd (maart-december) poezen

in de val lopen, controleer dan of ze opgezette tepels hebben. Dit kan door de poes over te laten lopen in een dwangkooi en vervolgens de buik te controleren. Laat een zogende poes altijd vrij, de kittens zullen anders verhongeren. Ga op zoek naar het nest; vraag aan omwonenden goed op te letten waar de poes heen loopt.

Als katten tijdens het transport miauwen is dit vaak een teken dat ze tam zijn. Probeer dan te achterhalen of ze een eigenaar hebben.

Stap 5: De castratie

Als de katten twaalf uur nuchter zijn, kunnen ze gecastreerd worden. Laat de dierenarts eerst beoordelen of de gezondheidstoestand van de kat goed genoeg is om de narcose te doorstaan. Het is uitermate belangrijk dat de narcose in

een dwangkooi wordt toegediend. In een dwangkooi wordt de kat gefixeerd en waarna zonder gevaar voor de dierenarts en overbodige stress voor de kat de injectie kan worden gegeven.

Eenmaal onder narcose kan de kat onderzocht worden. Naast de castratie kunnen een algemene gezondheidscheck, ontvlooiën, vaccinatie, een eventuele behandeling tegen oormijt, het eartippen, chippen, een eventuele injectie met antibiotica of pijnstilling plaatsvinden. Veterinair specialisten geven aan dat het vaccineren tegen niesziekte en kattenziekte van verwilderde katten zinvol is om ze tijdelijk extra bescherming te geven. Asielen zijn dit sowieso verplicht.

Zorg ervoor dat de dierenarts oplosbaar hechtmateriaal gebruikt, de katten komen immers niet terug om de hechtingen te laten verwijderen. Probeer zo veel mogelijk additionele behandelingen onder narcose te laten plaatsvinden. Daarna wordt het vanwege het karakter van de verwilderde kat een stuk lastiger. Ontwormen, ontvlooiën en vaccineren kan per injectie of spot-on-preparaat.

Stap 6: Na de castratie

Laat de kat uitslapen in een kooi waar het warm, droog en tochtvrij is. Zet pas water in de kooi als de kat enkele uren wakker is. Praktijkervaring leert dat strompelende, half slapende katten met hun kop in de waterbak gaan liggen en dan kunnen verdrinken. Of ze gooien de waterbak om en liggen dan in een natte kooi. Als de narcose goed is uitgewerkt, mag de kat wat eten.

Zorg tijdens de herstelfase voor een stressvrije huisvesting. Tijdens de herstelfase kan het karakter van de kat worden geobserveerd. Als de kat signalen geeft die duiden op een sociaal karakter, is het wellicht mogelijk de kat in een huiselijke omgeving te plaatsen. Zie ook paragraaf 6.

Dwangkooi, de kat kan rechtstreeks vanuit de kastval overlopen. (Stichting Zwerfkatten Rotterdam)

Veterinair specialisten geven aan dat gezonde katers na 24 uur teruggezet kunnen worden en gezonde poezen na vier nachten. Bij poezen is het raadzaam om de dieren langer te laten herstellen, omdat een castratie bij de poes ingrijpender is dan bij de kater. Ook de kans op infecties aan de buikwond en andere complicaties spelen hierbij een rol.

Stap 7: De terugplaatsing

De dieren terugzetten in hun oude leefomgeving is het mooiste moment van de vangactie. Bij voorkeur worden verwilderde katten tegen de avond teruggezet, omdat het schemerdieren zijn. Licht de buurtcoördinator of -contactpersoon in over welke katten zijn teruggezet, zodat er weer gevoerd kan worden. Vraag ook of ze er op willen letten wanneer de katten weer gesignaleerd worden.

Het kan gebeuren dat sommige katten enkele dagen wegblijven. Het territorium moet opnieuw gemarkeerd worden. De hormoonhuishouding van steriel gemaakte katten verandert na veertien dagen. Hoe ouder de kat is, des te kleiner zal de gedragsverandering ten gevolge van de castratie zijn. De steriele katten worden over het algemeen rustiger, tammer en hebben minder voedsel nodig.

Terugplaatsen na de castratie in de oude leefomgeving.

Nazorg

Na het terugplaatsen van de katten is het van belang dat ze 'gemonitord' worden: observeren en signaleren.

A) Observeren

Gelet wordt op de conditie van de katten, het aantal katten, eventuele nieuwkomers en omstandigheden in de buurt.

B) Signalering

Op het moment dat er iets aan de hand is, wordt dit gesignaleerd en gemeld bij de betrokken organisatie, zodat deze op tijd kan ingrijpen. Het kan onder andere gaan om zieke katten, nieuwe katten of bedreigingen vanuit de buurt.

Het is aan te raden voor het monitoren de buurtcoördinator of -contactpersoon aan te wijzen als aanspreekpunt. Door middel van het bijvoeren van de katten kan de groep goed in de gaten worden gehouden. Dit garandeert tevens het dierenwelzijn en voorkomt overlast. In een stedelijke omgeving is het voor verwilderde katten moeilijk hun eigen kostje bij elkaar te scharrelen.

Voeren op vaste plekken en vaste tijden minimaliseert de overlast voor omwonenden. De katten zijn in mindere mate op zoek naar eten (vuilniszakken) en er liggen niet allerlei voedselresten verspreid over diverse tuinen. Er kan gewerkt worden met een 'voerschema' waarin wordt geregeld wie, wanneer gaat voeren. Op deze manier kunnen ook het soort en de hoeveelheid voedsel afgestemd worden en kan de nodige hygiëne in acht genomen worden.

Vraag & antwoord

Omwonenden zijn niet altijd even gelukkig met een kattenpopulatie in hun buurt. Enkele veel gestelde vragen en mogelijke antwoorden.

A) 'De katten zijn niet van mij en ik wil ze ook niet terug...'

Verwilderde katten zijn van niemand en alleen samen kunnen we de problemen aanpakken. Ze kunnen door hun karakter niet meer in huis bij mensen worden geplaatst en andere mogelijkheden zijn er ook niet voor ze.

Terugplaatsen is de enige effectieve en diervriendelijke methode die wij u kunnen bieden. Als we ze niet zouden terugzetten, is de enige optie ze te laten inslapen. Daar kiezen wij als organisatie niet voor. Wij laten geen gezonde dieren inslapen. Bovendien zouden er binnen de kortste keren nieuwe katten op de leeggekomen plekken komen. De problemen zouden zich herhalen. Bovendien zal de populatie alleen maar groter worden als er niets gebeurt.

B) 'Kun je die katten dan niet in een bos of op een boerderij loslaten?'

Katten zijn sterk locatiegebonden dus kun je ze niet zomaar loslaten in een ander gebied. Dit zou betekenen dat ze gaan zoeken, verdwalen en langzaam verhongeren. Katten die gewend zijn aan de 'vrije natuur' kunnen tot op zekere hoogte voor zichzelf zorgen. Katten die bijgevoerd worden of van afval leven, lukt het niet hun kostje zelf bij elkaar te sprokkelen.

C) 'De katten eten vogeltjes uit mijn tuin...'

Katten zijn inderdaad roofdieren en jagen instinctief en uit behoefte aan voedsel op kleine prooidieren. Niet alleen verwilderde katten, maar ook katten met een eigenaar jagen. Hier is dus weinig aan te doen, aangezien katten in Nederland los mogen lopen. Bijvoeren helpt wel.

D) 'De katten plassen en poepen in mijn tuin...'

Erg vervelend, maar er is iets aan te doen. Er zijn diverse katvriendelijke middelen in omloop, die katten weghouden uit perkjes en borders. 'Wijnruitplanten' helpen goed. Daar hebben katten echt een hekel aan. Bij de dierspecialzaken zijn luchtjes verkrijgbaar (als pasta of in een verstuiver) waar katten niet van houden. Ook helpt het om grote satéprikkers in de grond te steken. Minder succesvol, maar altijd het proberen waard, zijn koffiedrab en aluminiumfolie. En als dit allemaal niet helpt, zet dan uw tuin af met speciaal huisdierschrikdraad.

E) 'Als ik de katten niet voer gaan ze dan weg?'

Katten concentreren zich rond plekken waar voedsel voorhanden is. Op het moment dat er niet gevoerd wordt, betekent dit niet per se dat ze ook wegtrekken. Zwerfkatten zijn echte overlevers en dus nooit afhankelijk van één voerplek. Bovendien voeren er meestal meerdere mensen in een buurt. Het is zelfs aan te raden beperkt bij te voeren. Dat wil zeggen: gericht voedsel te geven aan de aanwezige katten. Dit zal het welzijn van de katten ten goede komen en overlast (krabben aan vuilniszakken, zoeken naar voedsel) verminderen. Laat geen voedsel liggen, dit zal andere katten uit de omgeving aantrekken.

1.3. Herplaatsen op andere buitenplekken

Herplaatsen?

Sommige verwilderde katten kunnen wegens uiteenlopende omstandigheden niet terug naar de oude leefomgeving. Dan is herplaatsing op een buitenplek een mogelijk alternatief. De kat gaat dan naar mensen die een 'kat voor buiten' willen. Als wordt gekozen voor deze aanpak, is het wel belangrijk vooraf enige richtlijnen en randvoorwaarden in acht te nemen. Dit, uiteraard om het welzijn van de kat te garanderen.

Randvoorwaarden

A) Geschikte buitenplek

Zoek een buitenplek met niet te veel verkeer, jacht, drukte en andere omstandigheden die een dierwaardig bestaan van de kat kunnen verhinderen. Herplaatsing op minstens vijf kilometer van de oude leefomgeving voorkomt terugkeer. Belangrijk is dat er schuilplekken voor de kat aanwezig zijn (schuurtje, stal, bijkeuken, kattenhuisje met bijvoorbeeld een kattenluikje).

B) Geschikte populatie (indien van toepassing)

De op de buitenplek bestaande kattenpopulatie moet niet te groot en juist wel steriel zijn. Anders wordt de nieuwkomer niet geaccepteerd.

C) Geschikte gezondheidstoestand

De kat die 'herplaatst' wordt, is gezond, gecastreerd, gechipt/eartipped, gevaccineerd en ontdaan van parasieten.

D) Geschikte eigenaar

De verzorger van de kat op de nieuwe buitenplek, vanaf hier eigenaar genoemd, wordt vooraf degelijk gescreend en geïnformeerd. Weet hij waar hij aan begint en dat deze kat geen schootkat is? Ook moeten er duidelijke afspraken worden gemaakt over de verdeling van verantwoordelijkheden.

Er wordt een contract opgemaakt, om duidelijk te maken dat het nemen van de kat niet vrijblijvend is. De kat is 'kant-en-klaar' en de nieuwe eigenaar profiteert hiervan. De kat moet niet opgedrongen worden. Geïnteresseerden moeten de kat echt willen.

E) Geschikte verzorging

Op de buitenplek wordt de kat verzorgd en in de gaten gehouden. De kat krijgt eten en drinken en op het moment dat medische zorg noodzakelijk is, wordt dat snel gesignaleerd en wordt deze medische zorg ook verleend. Bied aan om een kastval uit te lenen om de kat mee te vangen als die naar de dierenarts moet. Ook tijdens vakanties of tijdelijke afwezigheid van de eigenaar dient de kat goed verzorgd achtergelaten te worden.

F) Aanlooperperiode

Plaats de kat de eerste veertien dagen in een afgesloten ruimte of verblijfskooi om zich te kunnen oriënteren op de nieuwe plek en kennis te maken (vanuit een veilige situatie) met andere katten. De kat dient tijdens de oriëntatiefase door de eigenaar goed verzorgd te worden (iedere dag schoon voedsel/water/kattenbak/licplaats). Een potentiële eigenaar moet vooraf goed geïnformeerd worden over de verzorging van de kat in deze periode. Eventueel benodigde materialen kan de eigenaar lenen van asiel of afdeling. Het is zeker aan te raden de eigenaar na bijvoorbeeld zeven tot tien dagen te bellen of te bezoeken om te horen hoe alles gaat. Ga na een maand of twee op 'nabezoek' om persoonlijk vast te stellen hoe alles is verlopen. Het is slim je netwerk goed te onderhouden...

Enkele tips

A) Herplaatsing is een uitzondering

Gebruik het herplaatsen van verwilderde katten in een nieuwe leefomgeving alleen in geval van nood. Deze methode is niet in alle gevallen succesvol. De ervaringen van organisaties zijn wisselend. Bovendien is het geen structurele oplossing voor het zwervkattenprobleem. Het beleid van de Dierenbescherming voor verwilderde katten is vangen en terugplaatsen in de oude leefomgeving. Laat het publiek ook weten dat je herplaatsing alleen in geval van nood hanteert en op incidentele basis. Het is namelijk belangrijk om draagvlak te creëren voor de TNR-methode als diervriendelijke en structurele oplossing voor het zwervkattenprobleem.

B) Netwerk

Bouw aan een netwerk met adressen, zodat een niet-plaatsbare kat snel ondergebracht kan worden. Zo worden een lang verblijf in het asiel of euthanasie voorkomen. Hoe kom je aan adressen? Er zijn verschillende mogelijkheden:

- Plaats een advertentie in regionale kranten/weekbladen/nieuwsbrieven van de boerenbond.
- Hang advertenties op bij dierenartsen, dierenwinkels, tuincentra, etc. De strekking van zo'n oproep kan bijvoorbeeld zijn: 'Boerderij gezocht, kat zoekt buitenplek, muizenvangers zoeken nieuwe stek'... Brainstorm er maar op los!
- Neem contact op met de plaatselijke Land- en tuinbouwbond of de 'Vereniging van plattelandsvrouwen' om een keer op een vergadering contacten te leggen.
- Informeer bij dierenartsen of zij mensen kennen die buiten wonen, katvriendelijk zijn en eventueel benaderd kunnen worden.

1.4 Permanente opvang

Wat is permanente opvang?

Enkele opvanginstanties bieden permanent onderdak en opvang aan specifieke groepen katten. Dit kunnen verwilderde katten zijn, katten met een gedragsafwijking of katten met een chronische aandoening. De dieren verblijven in binnen- en/of buitenruimtes waar ze niet uit kunnen. Voedsel en medische zorg zijn gegarandeerd.

Er zijn in Nederland diverse permanente opvanginstanties die verschillen in grootte, werkwijze, opnamebeleid en professionaliteit. Het zijn meestal stichtingen die 'gedragen worden' door bevlogen dierenbeschermers. Door asielen, afdelingen en particulieren wordt een beroep gedaan op permanente opvanginstanties, als zij te maken hebben met niet-plaatsbare katten.

Wanneer inschakelen?

De capaciteit van de permanente kattenopvang in Nederland is beperkt. Aangezien de katten er de rest van hun leven blijven is zo'n opvangvoorziening relatief snel 'vol'. Permanente opvang is dus geen oplossing voor het probleem van de verwilderde katten, maar een diervriendelijk en dus waardevol alternatief voor katten die elders echt niet meer terecht kunnen. Om optimaal gebruik van de bestaande permanente opvanginstanties te bevorderen, volgen hier onder enkele plaatsingscriteria die kunnen dienen als richtlijn. Deze criteria zijn in samenspraak met enkele permanente opvangorganisaties samengesteld.

Criteria

- De verwilderde kat kan niet worden teruggeplaatst in de oude leefomgeving of herplaatst op een andere buitenplek.
- Niet-plaatsbare katten met bepaalde gedragsproblemen, die reeds lange tijd in een asielverblijven en waarbij 'therapie' en speciale aandacht voor het plaatsen niet helpen.
- Katten met een chronische aandoening of handicap die niet besmettelijk is, die lange tijd in het asiel verblijven en waarbij ook speciale aandacht niet tot plaatsing leidt.
- De kat is minstens veertien dagen in quarantaine geweest (in verband met de uitbraak van ziektes) en steriel gemaakt. Ook is de kat ontwormd, ontvlooid en gecheckt op oormijt.
- Afhankelijk van eisen van de desbetreffende opvanginstantie dient de kat in sommige gevallen ook gevaccineerd en gechipt te zijn.

Enkele wenken

- Soms worden jongere katten bij voorkeur niet opgenomen in verband met de duur van de opvang en de kans op uitbraak van ziektes op latere leeftijd.
- Niet alle permanente opvanginstanties zijn geschikt voor tamme sociale katten. Dit, omdat individuele aandacht door de omvang van de opvang minder aan bod komt.
- Het is in het belang van de kat dat hij gewend is aan omgang met andere katten.
- De meeste permanente opvanginstanties zijn financieel afhankelijk van giften en donaties. Houd er rekening mee dat er afstandsgeld kan worden gevraagd. Het is vaak ook mogelijk de katten op afstand te adopteren en hiervoor een bedrag te doneren.

1.5 Verzorging en huisvesting

Het belang van stressreductie

Een optimale verzorging en huisvesting zijn gericht op minimalisering van stress. Uit onderzoek blijkt dat katten stressgevoelige dieren zijn. Stress wordt door verzorgers niet altijd herkend. Oncontroleerbaarheid en onvoorspelbaarheid van hun situatie zijn voor katten dé stressveroorzakers bij uitstek. Hier is in een asielsituatie duidelijk sprake van. Onbekende soortgenoten, vreemde geuren, geblaf van honden, ander voedsel, kleine ruimtes en wisselende verzorgers zijn kenmerkend voor een asiel. Het zijn allemaal stressfactoren voor katten.

Verwilderde katten zijn door hun schuwe en angstige karakter sneller bang voor mensen en minder flexibel dan sociale katten. Zij kunnen zich in tegenstelling tot tamme katten minder makkelijk aanpassen aan de vreemde omgeving. De hoge stressgevoeligheid van verwilderde katten is iets om rekening mee te houden tijdens de (tijdelijke) huisvesting en verzorging. Stress is immers één van de grootste ziekteveroorzakers bij dieren.

Stress herkennen

Het omgaan met stressfactoren wordt ook wel 'coping' genoemd. Er wordt door wetenschappers een onderscheid gemaakt tussen 'active copers' en 'passive copers' onder katten. De actieve copers vertonen extravert gedrag en zijn zichtbaar gestresst. De passieve copers trekken zich terug uit de situatie, zijn apathisch en lijken ogenschijnlijk heel rustig. Deze laatste uiting van stress wordt vaak niet herkend.

Tekenen van stress zijn:

- angst (blazen, grommen) en depressie;
- niet eten;
- slikken;
- niet meer gebruiken van de kattenbak;
- dwangmatige vachtverzorging;
- eten van uitwerpselen;
- hyperagressie;
- krabben,;
- hoofd schudden;
- zwaar hijgen en trillen;
- verwijde pupillen.

Verminderen van stress

- Katten worden passief en raken gestresst in een saaie omgeving. Meer ruimte en omgevingsverrijkende elementen hebben een positieve invloed op het welzijn van de kat. Zorg voor een zo ruim mogelijke huisvesting en voor zoveel mogelijk schuil- en klimmogelijkheden.
- Katten kennen een ingewikkelde sociale rangorde. Katten die in groepen gehuisvest worden, hebben behoefte aan een persoonlijke ruimte in een straal van ongeveer 50 cm. Plaats niet meer dan 20 tot 25 katten bij elkaar in één ruimte om sociale chaos en stress te voorkomen

Uit ervaring van asielbeheerders blijkt dat tien katten in een ruimte een goed aantal is.

- Plaats katten die maar kort blijven niet bij vreemde katten in een groep. Onderzoek heeft aangetoond dat het twee tot vijf weken duurt voordat de kat zich heeft aangepast aan groep en ruimte.
- Probeer katten in groepshuisvesting zo veel mogelijk gelijktijdig in de groepsruimte te plaatsen om een stabiele groep te krijgen.
- Om conflicten te kunnen reguleren, is het belangrijk dat katten elkaar kunnen ontwijken en uit elkaars zicht kunnen verblijven. Zorg dus voor voldoende schuil- en slaapplekken, speeltjes, klimmogelijkheden en kattenbakken (minimaal één per twee katten).

Verzorging

Uiteraard is de moeilijkheidsgraad van de verzorging afhankelijk van de mate van verwildering van de kat. Deze kan per individueel dier verschillen. Er dient bovendien een onderscheid te worden gemaakt tussen verwilderde katten die tijdelijk ter herstel in een opvang verblijven en katten die gesocialiseerd worden. Voor deze laatste groep geldt een andere benadering, waar in paragraaf 6 nader op wordt ingegaan.

Tijdens de verzorging hoeft de verwilderde kat in principe geen direct contact met de verzorger te hebben. Zorg dat de katten gehuisvest worden op een plek waar het rustig is. Vermijd tijdens het verzorgen oogcontact en praat niet tegen de kat. Terwijl sociale katten dit als geruststellend ervaren, is dit voor de verwilderde kat onbekend en dus eng. Wees duidelijk in je handelingen, maar doe alles zo rustig mogelijk. Verzorg de kat niet vaker dan nodig en laat in de tussentijd zo min mogelijk andere mensen (verzorgers/bezoekers) toe in de ruimte waar de verwilderde katten verblijven.

Verwilderde katten zijn weliswaar vreselijk bang, maar in principe niet agressief. Uit ervaring blijkt dat ze mensen alleen aanvallen als ze zich in het nauw gedreven voelen. Tevens is het belangrijk om zelf niet bang te zijn. Dat voelt de kat meteen en het zal zijn eigen angst vergroten. Wees selectief in het aanstellen van verzorgers van verwilderde katten. Zeker nieuwe, onervaren vrijwilligers zijn minder geschikt.

Profiel van geschikte verzorgers voor verwilderde katten:

- rustig;
- voorzichtig;
- alert en geconcentreerd;
- geen 'knuffelaars';
- serieus;
- gevoel voor katten.

Huisvesting

Er is een aantal huisvestingssystemen in omloop, die geschikt zijn voor de verzorging van de verwilderde katten. Belangrijk is de verwilderde kat zonder aanraking te kunnen verzorgen en transporteren.

- De zogenoemde 'dubbele' kooien functioneren in praktijk zeer goed. Dat zijn kooien die door middel van een schuif in tweeën kunnen worden gedeeld. Tijdens het verzorgen wordt de schuif in het midden van de kooi geplaatst, waarna het deel waar de kat niet zit wordt schoongemaakt. Vervolgens kan de kat naar de schoongemaakte kant worden geloodst met

behulp van een bamboestokje of blaaspijpje. Hierna kan het andere compartiment worden schoongemaakt. Zorg dat de kat tijdens het schoonmaken beschutting heeft en ergens in of achter kan kruipen.

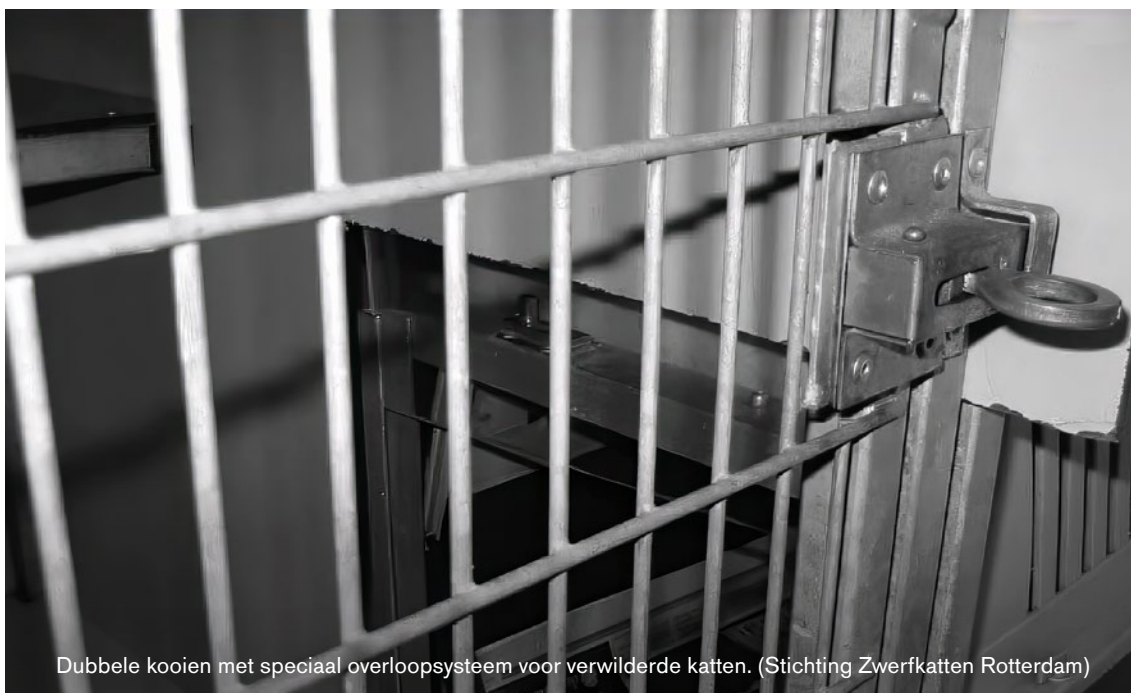
- Een ander systeem is een enkele kooi met uitschuifbare onder- en zijkant. Via de open zijkant kan de kat zonder aanraking in een kleiner transportsysteem worden geloodst. De uitschuifbare onderkant zorgt ervoor dat de kooi dicht blijft, maar voedsel en kattenbak verschoond kunnen worden.

Zorg voor een kooitemperatuur van minimaal 15°C. Katten hebben in gevangenschap te weinig beweging en lagere temperaturen tasten hun weerstand aan. Een te warme kooitemperatuur stimuleert de groei van ziekteverwekkende organismen (bacteriën en virussen). Houd kamertemperatuur (+/- 20 C.) aan voor volwassen, gezonde katten.

Transport

Indien gebruik wordt gemaakt van dubbele kooien, kan de volgende truc worden gebruikt. Zaag uit de zijkant van de schuif een vierkant stuk. Plaats de opening van de transportbox of dwangkooi voor de ontstane opening in de schuif. Loods de kat door de opening, zodat hij in de transportbox loopt. Stop het uitgezaagde stukje van de schuif weer in de kooi. Plaats de schuif weer voor de transportbox.

Indien eerder genoemde systemen niet voorhanden zijn, moet er creatief worden omgesprongen met de aanwezige middelen. Plaats bijvoorbeeld in een hondenbench een vervoersmandje met deurtje waar de kat - zonder dat de kooi open hoeft - in kan worden geloodst en dat afgesloten kan worden.

Dubbele kooien met speciaal overloopsysteem voor verwilderde katten. (Stichting Zwerfkatten Rotterdam)

Dwangmiddelen

Maak zo min mogelijk gebruik van vangstokken, netten, grijpacties door personen, klemstokken en dergelijke. Het gebruik van dit soort middelen is doorgaans weinig succesvol. Het levert veel risico's op voor mensen en doodsangsten voor de kat. Katten zijn watervlug en ontzettend sterk als ze bang zijn. Vangstokken zijn dan ook levensgevaarlijk als hier niet op een kundige manier en door ervaren mensen mee wordt omgesprongen.

Ontsnapt de kat in de opvanginrichting, probeer hem dan naar een hoek van de ruimte te loodsen. Barricadeer de directe omgeving zodanig dat de enige uitweg richting de vangkooi is. Alleen een vangkooi op scherp spannen met eten erin heeft weinig zin. Katten kunnen dagen op een plek zitten zonder zich te verroeren of op eten af te komen.

Zieke en gewonde katten

Als de verwilderde kat behandeld moet worden tegen aandoeningen of ziektes, is dit niet eenvoudig. Het betekent niet alleen een risico voor de verzorger, maar ook veel stress voor de kat. Uiteraard verschilt dit per dier, afhankelijk van de mate van verwildering. Ervaring leert dat gewonde of zieke dieren zich vaak mak opstellen en goed laten behandelen. Naarmate de kat beter wordt zal hij zich steeds meer gaan verzetten. Kies in ieder geval voor de veiligste manier.

Enkele tips:

- Verpulver pillen en meng deze door weinig en sterk ruikend eten. Als de pillen erg bitter zijn heeft ook dit weinig zin: zelfs een uitgehongerde kat zal dit niet opeten. Houd goed in de gaten of de kat alles op eet;
- Laat de dierenarts tijdens de castratie/operatie alle benodigde medicijnen injecteren. Vaak werken deze injecties meerdere dagen;
- Geef medicijnen per injectie in een dwangkooi;
- Sommige aandoeningen zijn niet 'normaal' te behandelen, zoals het zalven van oren en ogen. Hiervoor zullen in overleg met de dierenarts alternatieven gezocht moeten worden.

Uiteraard zal samen met de dierenarts bij elke behandeling het belang van de kat moeten worden afgewogen. Dat belang kan per individu afwijken en is afhankelijk van het karakter van de kat en de situatie waarin deze zich bevindt. Sommige verwilderde katten kunnen zich buiten goed redden met een bepaalde ziekte of handicap, terwijl dit voor anderen een dieronwaardig bestaan zou betekenen.

1.6 Socialiseren

Voor deze paragraaf is gebruik gemaakt van informatie van het Haags Dierencentrum, Stichting de Kolderkatjes en diverse asielen.

Socialisatie van verwilderde katten

Verwilderde katten die al heel lang zwerven of die zelfs op straat geboren zijn, zijn moeilijk te socialiseren. Deze dieren zijn over het algemeen erg schuw en bang voor mensen. Het leven

in de directe nabijheid van mensen kan daarom erg stressvol zijn. Het is in dergelijke gevallen niet in het belang van het dier om langdurig in gevangenschap te leven. Het socialiseren van verwilderde katten is een nog relatief onbekend terrein. Ontwikkelingen in wetenschap en praktijk zijn volop gaande. De Dierenbescherming houdt nieuwe informatie scherp in de gaten. De mate van verwildering is per individu verschillend. Ook de voorgeschiedenis van een verwilderde kat of kitten is van invloed op zijn kansen om weer sociaal te worden en in huis te leven. Is de kat buiten geboren, wel of juist niet in aanraking geweest met mensen, jong of oud, en heeft hij in de stad geleefd of op het platteland? In de meeste gevallen is deze informatie te traceren via de 'melder'. In andere gevallen is er weinig bekend over de achtergrond en herkomst van de kat.

Er bestaan verschillende methoden voor de socialisatie van katten. Er is niet één manier om katten tam te maken. Het socialiseren moet altijd op een diervriendelijke manier gebeuren. Het mag nooit ten koste gaan van het welzijn van het dier. Of organisaties positieve resultaten boeken met het tam maken van schuwe katten, hangt niet alléén af van de voorgeschiedenis. Daarnaast spelen ook de mensen die socialiseren een rol. Pioniers in de opvangwereld in Nederland hebben door van alles te proberen succesvolle methoden ontwikkeld.

Hierna volgen verschillende benaderingen om katten sociaal te maken. Welke methode wanneer geschikt is, verschilt per situatie en hangt onder meer af van de aanwezige mensen en capaciteit. Niet iedereen kan omgaan met verwilderde katten: feeling, toewijding, doorzettingsvermogen, lef en geduld zijn gewenste eigenschappen. Tevens is er een onderscheid tussen het sociaal maken van kittens en van volwassen katten. Voor het socialiseren van kittens zie 2.7.

Huisvesting: kooi of losloopruijnte?

Of de kat in een kooi of losloopruijnte wordt gehuisvest, is per methode verschillend. Een combinatie van kooi en losloopruijnte kan ook gebruikt worden om de kat optimaal te kunnen observeren. Het grote voordeel van observatie in de kooi is dat hij niet kan vluchten. Andere voordelen zijn dat hij van dichtbij geobserveerd kan worden en 'gedwongen' contact met mensen heeft. Bange katten zoeken namelijk geen toenadering uit zichzelf en kunnen zich maandenlang verschuilen. Nadeel van een kooi is dat de kat beperkt wordt, niet op eigen initiatief kan kiezen voor contact en dus geen controle heeft en daardoor een verminderd gevoel van veiligheid en hogere stress. Het is dan van belang dat de kat in de kooi minimaal een verstopplek heeft of dat de kooi zodanig afgedekt wordt dat de kat stukjes heeft waarachter hij zich kan verschuilen om de stress te verlagen

In de losloopruijnte voelt de kat zich vrijer, is hij meer op zijn gemak en zal hij zich sneller ontspannen. Stress geeft vaak aanleiding tot angst en agressie. Bij een stressniveau lager dan dat in de kooi zal de kat natuurlijker gedrag vertonen. Een additioneel voordeel van de losloopruijnte is dat de kat in de omgang met andere katten kan worden geobserveerd. Is de kat bang voor alles (objecten in de ruimte, andere katten) of is de kat alleen mensenschuw?

Beoordeling van de kat

Ervaringsdeskundigen (mensen met ervaring uit de praktijk) zijn het erover eens dat bij binnenkomst niet in te schatten is of een kat nog sociaal te maken is. In een kastval kun je dit niet zien. Om een beoordeling te kunnen maken is een periode van observatie nodig.

Katten die vreselijk tekeergaan in de kastval en agressief gedrag vertonen, kunnen binnen een paar dagen veranderen in tamme knuffels. Katten die in eerste instantie lusteloos in de kooi zitten en alles maar laten gebeuren zijn vaak doodsbang en lamgeslagen door de stress. Na binnenkomst kan de kat dan ook het beste een paar dagen met rust gelaten worden, zodat hij kan bijkomen. Vermijd tijdens de beginfase direct oogcontact, harde geluiden, gedwongen contact en onrust. Als de kat tot rust is gekomen, kan de observatieperiode beginnen.

Tijdens de observatieperiode is het goed de kat actief te observeren, waarbij bijvoorbeeld gebruik gemaakt kan worden van de Cat-Stress-Score of de Cat-Assessment-Score. Met deze instrumenten en door middel van het contact met de kat (oefeningen) kan een inschatting worden gemaakt van de socialisatiekansen. De kat gewoon laten zitten en wachten tot hij uit zichzelf komt, geeft geen goed inzicht in de mogelijkheden. Ervaren observatoren hebben gemiddeld twee tot drie weken nodig om een prognose te kunnen geven. Op basis van de observaties in deze periode wordt bepaald of socialiseren in het belang van de kat is.

Cat-assessment-score/Cat-Stress-Score

De Cat-Assessment-Score van Mc Cune (1999) en de Cat-Stress-Score van Kessler & Turner (1997) kunnen gebruikt worden om het stressniveau bij verwilderde katten in te schatten. De Cat-Assessment-Score geeft tien mogelijke stressniveaus en baseert zich op houding en elementen van gedrag. De Cat-Stress-Score geeft zeven stressniveaus, maar is gedetailleerder. Voer een test bij voorkeur een aantal keren uit om zo een ontwikkeling in beeld te brengen. Dat kan bijvoorbeeld bij binnenkomst van de kat, na een paar dagen, na veertien dagen en vlak voor plaatsing. Deze tests zijn niet zaligmakend: ervaring en feeling zeggen ook veel en zijn nodig om de tests te kunnen afnemen.

Het socialisatieproces

Er zijn organisaties die succesvolle ervaringen hebben met het plaatsen van bange katten in een huiselijke omgeving zonder socialisatie. Er wordt in die gevallen gezocht naar mensen die werken, een maatje voor hun eigen tamme kat zoeken en een omgeving kunnen bieden waar de kat niet naar buiten kan. Het blijkt dat een schuwe kat goed samengaat met een tamme kat en snel wordt geaccepteerd. De nieuwe eigenaren moeten wel vooraf weten waar ze aan beginnen, grondig gescreend worden en voldoende informatie krijgen. De kat zal langzaam wennen aan de nieuwe situatie en steeds sociaal gedrag vertonen.

Lange tijd werd gedacht dat katten niet konden leren. Dat is inmiddels achterhaald. Op basis van ervaringen handelt de kat, verandert zijn gedrag en past hij zich aan. Katten zijn echte gewoontedieren. Het doorbreken van gewoonten vergt aandacht en tijd. Leerprincipes als herhalen (regelmaat), herkennen en positieve ervaringen zijn belangrijke elementen in het aanleren van sociaal gedrag. Door middel van regelmatig contact met mensen wordt de kat sociaal gedrag aangeleerd. (Gewenning, want komt er een vreemde dan vluchten ze vaak).

Aanpak: een handleiding

Een handleiding voor het socialiseren van bange volwassen katten ziet er in een notendop als volgt uit.

- Probeer je in te leven in de kat: veel prikkels zijn onbekend en dus eng. De kat zal in eerste instantie misschien niet willen eten, onzindelijk gedrag vertonen, blazen, grommen, bijten en spugen. Deze gedragingen zijn tekenen van angst. Het is belangrijk het hele proces langzaam op te bouwen.
- In het begin zijn één verzorger en vaste tijden belangrijk: katten zijn namelijk erg gesteld op regelmaat en structuur. Deze katten zijn vaak extra onzeker door de nieuwe situatie en snel uit balans door eerdere ervaringen. Regelmaat en vaste aanpak zijn belangrijk voor het opbouwen van vertrouwen.
- De kat wordt in eerste instantie in een kooi met verstopmogelijkheid/schuilhuis geplaatst, zodat rechtstreeks benaderen mogelijk is.
- Geleidelijk worden meerdere prikkels in de vorm van 'oefeningen' geïntroduceerd, maar niet te veel ineens. De kat moet eerst wennen aan geluid, geur (geen parfum!) en de aanwezigheid van mensen. Laat merken dat mensen niet eng zijn door te knipogen, zacht te praten, te geeuwen, alleen maar aanwezig te zijn, met lekkere hapjes, rustige muziek enzovoort. Katten zijn dol op valeriana, hier worden ze 'high' van (niet ingeven maar sterke tinctuur of vers kruid op je hand, speeltjes of kleedjes smeren).
- Je kunt beter vaak kort, intensief en geconcentreerd bezig zijn met de kat, dan in één keer te veel willen. Herhalen is belangrijk.
- Neem de tijd en heb geen haast. Onrust en twijfel in je lichaamstaal zal de kat beangstigen en het socialisatieproces vertragen.
- Voedsel is een belangrijk middel om de kat leuke associaties te laten leggen met aanraking en contact en wordt als positieve prikkel ervaren. Gebruik hiervoor iets extra's zoals een snack of een ander soort brokje. Zorg dat het gewone voedsel altijd beschikbaar is om stress zoveel mogelijk te voorkomen (positieve prikkel) tijdens aanraken en schoonmaken. Laat hem uit je hand eten in het bijzijn van mensen. Het is niet diervriendelijk om de kat voer te onthouden zodat hij hongerig is en door zijn natuurlijke behoefte aan eten over zijn grenzen gaat, gepaard met veel stress, omdat hij nu eenmaal enorme honger heeft. Honger = stress.
- Begin te aaien met hulpmiddelen als een aai-stokje, handschoenen of dikke washandjes. Dit om je handen te beschermen maar toch contact te maken. Geliefde plekje zijn boven in de nek, achter de oren, onder de kin en over de wangen bij de snorharen. Vervang, als de kat het aanraken prettig vindt, het hulpmiddel door je hand. Het voordeel van een aai-stokje is dat je in het begin de kat al kunt laten wennen aan aanraken, maar dat je nog niet meteen heel dichtbij komt. Je kunt afhankelijk van hoe het gaat met de tijd het stokje steeds wat korter vastpakken en uiteindelijk met de hand vervangen.
- Een andere methode is je hand eerst alleen in de kooi te leggen en dan langzaam steeds een stapje verder te gaan. De kat raakt op deze manier gewend aan handen. Afhankelijk van zijn reactie probeer je hem ook aan te raken en te aaien.
- Zorg voor voldoende speeltjes en attracties. Speel met interactieve speeltjes zoals veren op een stok, muizen aan touwtjes, hengels en dergelijke. Beweeg hierbij van de kat af. Anders kan dit bedreigend overkomen en een prooi loopt tenslotte ook niet naar de kat toe maar van de kat weg.
- De kat bepaalt het tempo. Als hij gaat bijten, krabben, blazen of verstijven: stoppen met

benaderen. Doorgaan werkt bij volwassen katten averechts. Dit is voor de kat de bevestiging van zijn angst. Reageer nooit boos of geïrriteerd; de volgende keer is er weer een kans.

- Tekenen van vooruitgang in het proces zijn: spinnen, miauwen (praten tegen mensen, niet 'loeien' uit angst of verdediging), op de rug draaien, knipogen, eten uit de hand, eten of naar de kattenbak gaan in het bijzijn van mensen.
- Voer, afhankelijk van de vooruitgang, de intensiteit van de oefeningen op. Als de kat aanraking accepteert en als prettig ervaart, laat hem dan eens loslopen in een grotere ruimte. Confronteer hem met andere verzorgers en meerdere katten. De zichtbare aanwezigheid van tamme katten kan een goed voorbeeld zijn voor de bange kat. Blijf alert en actief om terugval te voorkomen. Katten houden van nature niet zo van optillen. Ze hebben het idee dat ze geen controle meer hebben. Toch is het soms nodig, bijvoorbeeld om ze in een reismand te kunnen zetten of als ze behandeld moeten worden bij ziekte e.d. Daarom is het goed om ze hier op een rustige, positieve aan te laten wennen. Bouw het langzaam op, overhaast niets. In eerste instantie kun je beginnen om af en toe je hand onder de buik te schuiven (als de kat al gewend is aan aanraken/aaien) en deze met hele lichte druk heel kort even tegen de buik te houden. Combineer dit met wat leuks of lekkers. Als dit een paar dagen goed gaat, kun je vervolgens de kat heel kort een centimeter boven de grond tillen en meteen weer neerzetten. Ook dit herhaal je elke dag een paar keer i.c.m. iets leuks. Gaat deze stap ook goed, til de kat dan in de loop van de tijd steeds een stukje hoger. Als je zorgt dat je de kat steeds optilt met de rug van de kat naar je toe, komt het ook wat minder bedreigend over, dan dat de kat je ook nog aan moet kijken. Eventueel kun je ook nog een bepaald woord aan de handeling koppelen. Hierdoor wordt het voor de kat voorspelbaar wat er gaat gebeuren en is het minder spannend.

De plaatsing

Wanneer is de kat plaatsbaar? Soms worden schuwe katten echte knuffelkatten. Andere zullen nooit helemaal tam en sociaal worden. Ervaring laat zien dat de meeste katten goed wennen aan enkele personen en een vaste omgeving. Plaatsing verloopt, mits zorgvuldig, succesvol. Voorop dient te staan dat de kat met een acceptabel stressniveau in een huiselijke omgeving kan leven. Om te beoordelen of dit zo is, kunnen de stresscores worden gebruikt.

Doel is de situatie en wensen van de eigenaar in overeenstemming te brengen met het karakter van de kat. Een extra zorgvuldige werving en screening en uitgebreide informatievoorziening zijn belangrijk om de plaatsing goed te laten verlopen. Bange katten zijn kwetsbaar en verdienen extra aandacht. Een voorbeeldfolder voor de nieuwe eigenaar van gesocialiseerde verwilderde katten is opgenomen.

Een aantal tips uit de praktijk:

A) Zoek gericht naar geschikte mensen.

Promoot deze 'speciale' katten bij 'speciale' mensen. Zo worden liefhebbers aangetrokken. Vaak onderschatten mensen wat het betekent schuwe katten in huis te hebben ('Mijn vorige kat zat ook altijd onder de bank bij onweer....').

B) Maak het verhaal niet aantrekkelijker dan het is.

Ook niet om de kat snel te plaatsen. Het zal de nieuwe eigenaar dan beslist tegenvallen, met alle gevolgen voor de kat en een grote kans op teruggave. Dit is bovendien een slechte beurt voor de organisatie.

C) De schuwe kat zal meestal een lichte terugval krijgen.

Het is belangrijk dat de nieuwe eigenaar weet dat dit kan gebeuren en hoe hij hier mee om kan gaan. Ervaring met katten is een voordeel. Mensen met ervaring zijn beter in staat gedrag in te schatten en hier op een juiste manier mee om te gaan.

D) Nazorg

Bel na een aantal weken de eigenaar op en ga op huisbezoek om te kijken hoe het met de kat is. De eigenaar kan goed inschatten hoe de toestand van het dier zich verhoudt tot de situatie in de opvang.

1.7 Campings & Boerderijen

Campings en recreatieparken

Campings en recreatieparken zijn bij uitstek plekken voor katten. Er zijn een ruim voedselaanbod en veel schuilmogelijkheden. Verwilderde kattenpopulaties ontstaan doordat bezoekers hun katten achterlaten. Ook vormen campings en recreatieparken populaire dumpplekken voor katteneigenaren die op onbehoorlijke wijze van hun kat af willen. Een reden kan zijn dat ze geen afstandsgeld in het asiel wensen te betalen. Populaties breiden zich razendsnel uit en zeker in de winterperiode wanneer er niet of minder gevoerd wordt, hebben de katten het zwaar te verduren.

Het is in het belang van katten en ondernemers dat de problemen beheersbaar worden. Zeker in de preventieve sfeer zullen maatregelen getroffen moeten worden.

Een aantal organisaties heeft deze problematiek met succes aangepakt. Verantwoordelijkheidsbesef en betrokkenheid bij de eigenaar of beheerder zijn hierbij belangrijk. Zij hebben de problemen zo ver laten komen en zijn gebaat bij een goede oplossing. Vaak wordt de verantwoordelijkheid voor een oplossing eenzijdig op het bordje van dierenbeschermers gelegd. Die gaan dan 'voor de katten' toch weer zelf op pad.

Aanpak en preventie

De bestaande populatie verwilderde katten kan worden gevangen, steriel gemaakt en teruggeplaatst. Probeer de kosten hiervan altijd door de terreineigenaar te laten betalen. De tamme katten en kittens worden herplaatst in een huiselijke omgeving. De populatie zal nu redelijk stabiel blijven en nieuwe verwilderde katten uit de buurt weren, mits er ook preventieve maatregelen worden getroffen.

Preventieve maatregelen:

- Mensen met katten mogen met hun kat het terrein pas op, als ze een borg hebben betaald of kunnen aantonen dat de kat gechipt is (chipbewijs of lezen met reader). Bij vertrek mét kat wordt de borg terugbetaald.
- Licht gasten voor. Deze dienen thuisloze katten direct te melden. Massaal voeren wordt hen ontraden. De katten kunnen wel beperkt bijgevoerd worden om overlast te voorkomen en dierenwelzijn te garanderen, maar dan door de beheerder van het terrein zelf.

- Benadruk bij de eigenaar van camping of recreatiepark dat deze werkwijze positieve publiciteit kan opleveren en een goede indruk maakt op veel gasten. Dit, in tegenstelling tot het jaarlijks afschieten van gezonde dieren.
- Kies voor een regionale aanpak. Benader samen met andere dierenbeschermingsorganisaties de regionale branche-organisatie (bijvoorbeeld Recron) en probeer samen campings en recreatieparken te bewegen om de problemen aan te pakken.

Boerderijen

Boerderijen staan bekend om de aanwezigheid van groepen katten. Katten zijn voor de boer nuttige dieren, omdat ze zorgen voor de bestrijding van ongedierte. De omgeving van een boerderij is aantrekkelijk voor katten door de aanwezigheid van vrijheid, schuilplekken en voedsel. Deze katten zijn echter zelden steriel. De groepsgrootte wordt min of meer 'natuurlijk' in stand gehouden. De conditie van boerderijkatten en kittens is niet altijd optimaal. Ze ontberen in sommige gevallen veterinaire zorg en het aanwezige voedsel is niet altijd afdoende voor de groep.

De TNR-methode biedt hier uitkomst. Ervaring leert dat toepassing geen eenvoudige klus is. Boeren zien katten graag in hun traditionele rol als ongediertebestrijder. Sommigen zien de noodzaak van castreren niet in en hanteren andere definities en maatstaven aangaande dierenwelzijn. Toch veranderen ook in de agrarische sector opvattingen over dierenwelzijn. Steeds meer boeren zijn bereid samen te werken. Anderen hebben wat meer overtuigingskracht nodig en weer anderen zien de TNR-methode helemaal niet zitten.

Een aantal tips:

- Jonge boeren blijken eerder bereid mee te werken aan de aanpak van de Dierenbescherming.
- Laat boeren elkaar beïnvloeden door het uitwisselen van ervaringen (bijvoorbeeld op een lokale bijeenkomst van de LTO).
- Organiseer een actie voor de boerderijkatten. Om de activiteiten te bekostigen, kunnen mensen doneren ten bate van de castratie van deze katten.
- Als de boer niet alle kosten wil dragen, maak dan een deal. Zorg ervoor dat je van tevoren goede afspraken maakt en deze eventueel op schrift stelt. Benadruk wel dat dit een uitzonderlijke situatie is om geen precedenten te scheppen.
- Bied aan de tamme katten en kittens te plaatsen en alleen de verwilderde katten terug te plaatsen.
- Als het muizenargument wordt gehanteerd ('Dadelijk hebben we geen katten meer tegen de muizen'), biedt dan aan om verwilderde katten die voor herplaatsing in aanmerking komen op de boerderij te plaatsen. Steriele katten vangen net zoveel muizen als niet-steriele katten!

Kittens

2.1. Inleiding

Poezen zijn doorgaans toegewijde moeders die de zorg voor hun kittens uiterst serieus nemen. De omgeving waarin de moeder verblijft en haar nest baart, is bepalend voor de start die kittens maken. Zwerfmoeders die onder ongunstige omstandigheden hun kroost moeten grootbrengen, leiden een zwaar bestaan en dit beïnvloedt het welzijn van de kittens. Zwerfkittens zonder moeder hebben het nog veel zwaarder en hun conditie zal snel verslechteren. Asielen en afdelingen krijgen dikwijls te maken met kittens die een buitenbestaan achter de rug hebben en een achterstand hebben opgelopen. Deze doelgroep heeft, afhankelijk van de leeftijd en toestand waarin ze binnenkomen, intensieve en specialistische zorg nodig om te overleven. Specifieke kennis, een stressvrije omgeving, individuele aandacht, nauwkeurige observatie en onvoorwaardelijke inzet zijn voorwaarden om kwetsbare kittens groot te brengen. In dit hoofdstuk wordt verder ingegaan op de ontwikkeling, verzorging en huisvesting van kittens met en zonder moeder.

2.2 Ontwikkeling

Week 1

In de eerste week zullen de kittens alleen maar drinken en slapen. Ze zijn volledig afhankelijk van (moeder)melk en drinken de hele dag door in kleine porties. Pasgeboren kittens kunnen ruiken en voelen (koud of warm). Kittens van deze leeftijd kunnen nog niet op hun pootjes staan en liggen vooral. Als de kittens worden geboren, zijn ze doof en blind. De oortjes liggen plat op hun kopje en de oogjes zijn gesloten. Het geboortegewicht ligt tussen de 80 en 120 gram. Kittens komen gemiddeld hun geboortegewicht per week aan.

Kittens worden met een stukje navelstreng geboren. Dit droogt langzaam uit en valt er vanzelf af. De kitten krijgt de eerste 36 uur via de moedermelk belangrijke antistoffen binnen, ook wel colostrum genoemd. Er bestaat een vervanging voor colostrum dat aan moederloze eendagskittens kan worden gegeven. Kittens tot drie weken kunnen de eigen lichaamstemperatuur niet regelen. Houd ze daarom warm (voor temperaturen zie p.34). De meeste kittens worden geboren met blauwe ogen.

Piepen of onrust zijn een slecht teken: de kittens voelen zich niet lekker en er kan wat aan de hand zijn (ze hebben het koud, honger of pijn). De kittens reageren al duidelijk op vreemde geuren en gebeurtenissen. Zo klein als ze zijn: ze blazen al heftig...

Week 2

Tussen de zeven en twaalf dagen gaan de oogjes open, maar de katten kan nog niet helder zien. Het zicht zal in de volgende weken steeds beter en scherper worden. Vanaf veertien dagen reageert de katten op geluid. Hij begint nu ook al een beetje door het nest te kruipen. Het leefpatroon bestaat nog steeds uit drinken en slapen. Tussen de twee en vijf weken zal de katten zijn melkgebit krijgen. Je ziet ze groeien; van kleine muisjes beginnen het echte katjes te worden.

Kitten van een week oud.
(Stichting Poezenbel, Huissen)

Week 3

De kittens verkennen en scharrelen langzaam aan steeds meer rond. Op hun pootjes staan lukt nog niet, ze schuiven op hun buik door het nest. Ze spelen met elkaar in het nest. Ook leren de kittens hoe ze moeten 'trappelen' rond de tepel om de melkgift te stimuleren. Het trappelen zullen sommige katten op volwassen leeftijd blijven doen als ze zich prettig voelen. Vanaf de derde week begint de 'eerste socialisatieperiode' (ook wel 'gevoelige periode' of 'inprentingsfase' genoemd), waarin een verscheidenheid aan prikkels als mensen, dieren en de omgeving in het algemeen van invloed zijn op de vorming van de kat. Kittens kunnen ook ruiken vanaf deze leeftijd. Ook worden ze langzaam zindelijk.

Het flessen van een moederloos kitten.

Week 4

Na vier weken gaan de oortjes rechtop staan. Het gehoor is dan goed ontwikkeld. De kittens beginnen zichzelf een beetje te wassen. Gewicht: circa viermaal het geboortegewicht (ongeveer 400 gram dus). De kittens zijn meer mobiel, staan op hun poten en zijn behoorlijk avontuurlijk. De tanden moeten natuurlijk uitgeprobeerd worden, lekker bijten dus.

Week 5

Tussen de vierde en vijfde levensweek gaat het kitten over van vloeibare naar vaste voeding. Niet alleen het eten, maar ook het gedrag van kittens wordt zelfstandiger. Ze gaan de wereld ontdekken: zelf en met elkaar spelen en predatiegedrag oefenen (denk aan schijnaanvallen, klimpartijen en racen door de kamer). De kittens leren te klimmen rond vijf weken en dat gaan ze dan ook volop uitproberen. Ze hebben behalve slapen en eten ook veel beweging en afleiding nodig. Het leefpatroon is nu eten, slapen en spelen. Moegespeeld zie je ze soms opeens wegdommelen...

Week 6

De oogjes van de katten verkleuren al enigszins richting de uiteindelijke kleur. Zes weken is een kwetsbare leeftijd. De bescherming van de moeder (maternale immuniteit) neemt nu af en de katten gaat zelf weerstand opbouwen. Vermijd rond deze leeftijd stress om zo de weerstand op peil te houden. De kittens passen nu nog net op een hand.

Week 7 en 8

De katjes beginnen echte kattentaal te gebruiken. Ze begroeten 'vrienden en familie' met opgeheven staart en neuzen om de vriendschap te bevestigen. Als de kittens tot nu toe niet in aanraking zijn gekomen met mensen, zullen ze bang reageren: blazen, grommen en bijten... Rond acht weken zijn ze op weg naar hun 'puberteit' en zullen ze steeds minder afhankelijk worden van hun (aanwezige) moeder.

2.3 Kittens met moeder

De bevalling

De meeste bevallingen van drachtige poezen verlopen probleemloos. Een poes die gaat bevallen heeft behoefte aan rust, een warme plek (bijvoorbeeld kraamdoos) en water. Soms stelt zij de aanwezigheid van mensen die ze vertrouwt op prijs. Andere poezen raken hierdoor juist gestresst. Laat verwilderde poezen met rust als ze bevallen. Stress zal de bevalling negatief beïnvloeden. Laat een bekende verzorger af en toe op afstand bekijken hoe alles verloopt. Laat na de bevalling de moederpoes onderzoeken door de dierenarts of er geen kitten in de baarmoeder is achtergebleven of beschadigingen zijn aan de baarmoederhals en/of de vagina.

Wanneer is er reden tot zorg:

- De bevalling komt niet op gang en de poes is een week over tijd. Een poes is gemiddeld 64 dagen drachtig. Laat de dierenarts bijvoorbeeld door middel van een echo een inschatting maken van de fase waarin de dracht zich bevindt.
- Gemiddeld zit er drie kwartier tussen de geboorte van ieder kitten. Soms kunnen er wel een paar uur tussen de opeenvolgende kittens zitten. Dit is verontrustend als de poes voortdurend persweeën heeft.
- Als de poes 2 - 3 uur na de geboorte van het laatste kitten geen persweeën heeft en het vermoeden bestaat dat er nog kittens in de baarmoeder zitten.
- De moederpoes zal de vliezen die om de kittens heen zitten als ze worden geboren kapot maken (zodat de kittens zuurstof krijgen) en de navelstreng doorbijten. Als ze dit niet doet breek dan zelf de vliezen en knip de navelstreng voorzichtig op 2 á 3 cm van de navel!

De eerste weken

De eerste drie weken zal de moederpoes 70 procent van haar tijd bezig zijn met het voeden en verzorgen van de kleintjes. De kittens worden gevoed, gewassen en opgevoed. Ook de urine en ontlasting zal de moeder de eerste drie weken oplikken. Als de kittens zelfstandig eten, zal ze hiermee ophouden.

Moederpoes met kroost.

Het is belangrijk de moeder en kittens goed in de gaten te houden. Kittens onder de drie weken die door mensenhanden vastgepakt en geknuffeld worden, zijn sneller in hun ontwikkeling. Weeg de katjes om de dag om te beoordelen of ze goed groeien. Als de kittens niet genoeg voeding binnenkrijgen en dus niet bijkomen in gewicht of afvallen, kunnen ze worden bijgevoerd met kunstmatige kittenmelk. Vanaf vier weken kunnen de kittens langzaam overstappen op vast voedsel. De moeder zal dit ook voorstellen: in de natuur leren moeders de kittens met zes weken hoe een muis te verorberen.

Kittens blijven in principe tot twaalf weken af en toe bij hun moeder drinken. Inspecteer regelmatig de tepels op een eventuele melkklierontsteking. Deze kan ernstige gevolgen hebben voor het zogen van de kittens! In eerste instantie zijn de tepels rood en opgezwollen. Later kan de ontsteking gepaard gaan met koorts. Een snelle interventie door een dierenarts is belangrijk.

Het grootbrengen van kittens kost moederpoezen veel energie. Na de zoogtijd zien ze er dan ook vaak uitgemergeld uit. Zeker zwermoeders die een zware tijd achter de rug hebben, verdienen extra aandacht en zorg. Geef zo veel eten als ze maar willen en ook voldoende blikvoer. Zogende moeders en zeker verwilderde katten hebben in de eerste periode van de zoogtijd (0-4 weken) behoefte aan rust en regelmaat. Vermijd drukte, bezoek en meerdere verzorgers. Als moederpoezen gestresst raken, kunnen ze met de kittens gaan slepen of de verzorging staken. Dit geldt zeker voor verwilderde poezen.

Moederpoezen hebben behoefte aan voldoende bewegingsruimte. Geef ze een ruime kooi of plaats ze in een loslooppriimte. Moeders zullen hun kittens verdedigen en beschermen tegen andere dieren (en soms ook mensen). Plaats ze daarom in een ruimte zonder andere (onbekende) dieren.

Naarmate de kittens ouder worden, zal de moeder zich steeds meer gaan onttrekken aan het nest. Af en toe heeft ze beslist genoeg van haar drukke kroost, dat de moeder niet spaart tijdens spelletjes. Geef haar de mogelijkheid zich af te zonderen van de kittens.

Verwilderde moederpoezen

Het houden van een drachtige of zogende verwilderde moederpoes is niet eenvoudig. De verwilderde poes ervaart het verblijf in een asielt of gastgezin als gevangenschap en zal hierdoor gestresst raken. Dit kan nadelige gevolgen hebben voor de bevalling en de verzorging van de kittens. Er zijn ervaringen met verwilderde moeders die hun jongen niet verzorgen, erop gaan liggen of ze soms zelfs doodbijten. Ook zal de aanwezigheid van de verwilderde moeder het socialisatieproces van de kittens in de weg zitten.

Laat de verwilderde moeder - om dit te voorkomen - met haar kittens buiten liggen in hun vertrouwde omgeving, tot de kittens drie á vier weken oud zijn. Dit kan alleen als het nest op een veilige en beschutte plek ligt. Vraag aan een betrouwbare omwonende om het nest van een afstand in de gaten te houden. Vanaf drie á vier weken zijn de kittens vrij zelfstandig en hebben ze de belangrijkste zorg van hun moeder gehad. De wet bepaalt dat kittens met 7 weken gescheiden mogen worden van de moederpoes. Hier is 1 uitzondering op: als de moederpoes zo gestrest is door het opgesloten zijn en haar welzijn buitenproportioneel wordt aangetast met een mogelijk afreageren op de kittens, dan kan niet anders dan dat ze eerder

gescheiden worden. De kittens kunnen dan in de opvang of in gastgezinnen grootgebracht en gesocialiseerd worden. De moederpoes wordt gevangen, steriel gemaakt en teruggeplaatst. De dierenarts kan de moeder stuwingremmende middelen geven, waardoor het melklijstenpakket zal slinken.

Er zijn organisaties die de moederzorg belangrijk vinden en de verwilderde moederpoes tot zeven weken bij de kittens laten. Neem dan extra maatregelen in acht zoals rust, voldoende losloopruimte en een vaste groep verzorgers. Begin vanaf drie á vier weken met het socialiseren van de kittens door ze meerdere keren per dag bij de moeder weg te halen.

2.4 Moederloze kittens

Moelijk, maar niet onmogelijk

Praktijk en onderzoek duiden erop dat het grootbrengen van moederloze kittens succesvol kan zijn. Uiteraard is de aanwezigheid van een moeder een groot voordeel. Ook zonder moeder is het echter mogelijk kittens groot te brengen. Mits op de juiste wijze aangepakt, leidt dit tot lieve, sociale katten. Deze katten zijn namelijk in het bijzonder op mensen gericht.

De zorg voor jonge moederloze kittens is, zeker tot vier weken, zeer intensief en specialistisch. De moederrol zal zo zorgvuldig mogelijk moeten worden nagebootst. Als de kwaliteit van deze zorg niet gerealiseerd kan worden, is het beter er niet aan te beginnen. Kittens gaan bij complicaties namelijk zeer snel achteruit en kunnen echt niet tegen een stootje.

Wat is er nodig?

En aantal belangrijke randvoorwaarden:

A) Nestgenootjes

Het opgroeien met andere katten en kittens is belangrijk voor de ontwikkeling van de jonge kat. Katten leren van elkaar en de identificatie met andere katten is van belang voor de ontwikkeling van het individu. Ervaring en onderzoek wijzen uit dat kittens die zonder andere katten opgroeien, later gedragsproblemen kunnen ontwikkelen.

B) Hygiëne

Kittens zijn vatbaar en kwetsbaar. Zeker moederloze kittens kunnen door de afwezigheid van een moeder een verminderde weerstand hebben. Goede hygiëne is belangrijk om infecties te voorkomen. Moederloze jonge kittens kunnen zichzelf niet wassen. Houd ze daarom schoon door met een warm, nat washandje etens- en ontlastingsresten te verwijderen. Maak minimaal één keer per dag de kattenbak helemaal schoon.

C) Gewicht

Het gewicht is een goede indicator voor de conditie van het kitten. Een kitten moet wekelijks ongeveer honderd gram bijkomen, kittens komen dus vijftien gram per dag aan. Als kittens een paar dagen niet bijkomen of afvallen, is dit reden tot zorg. Het is een signaal dat het niet goed gaat met de conditie van het kitten en dat er bijvoorbeeld een virus op de achtergrond sluimert.

D) Het leven is een feest!

Moederloze kittens zijn extra kwetsbaar. Stress moet dan ook te allen tijde vermeden worden om de weerstand van de kittens op peil te houden. Dit kan door ervoor te zorgen dat de kittens zich goed voelen. Veel speeltjes, aandacht, rust, warme plekjes en lekker eten zorgen voor ontspannen kittens. Als er vervelende dingen moeten gebeuren, zoals het geven van medicijnen of dwangvoeden, doe dit dan 'zo leuk mogelijk'. Maskeer negatieve prikkels met positieve prikkels.

E) Kwaliteit

Zoals gezegd kunnen moederloze kittens weinig verdragen. Zorg voor goede kwaliteit in voeding, huisvesting en veterinaire zorg. Hierop beknibbelen zal beslist een negatieve uitwerking hebben op de gezondheid en welzijn van de kittens. Het beoogde 'besparen' wordt dubbel terugbetaald!

F) Observeren

Belangrijk is om vaker naar de kittens te kijken, hier valt veel uit op te maken. Hoe spelen ze, eten ze wel allemaal genoeg, voelen ze zich lekker, hoe zien ze eruit; allemaal informatie om de toestand van de kittens te peilen en goed in de gaten te houden.

Aanleggen bij andere moederpoezen

Er bestaat de mogelijkheid om moederloze kittens aan te leggen bij een zogende poes en haar kittens. De kittens moeten ongeveer de leeftijd van het nest hebben. Met het oog op de conditie van de moeder is het raadzaam het nest niet te groot te laten worden (max. 6). Als

alles goed gaat is dit een mooie oplossing voor moederloze kittens maar er kleven ook risico's aan deze aanpak. De moederloze kittens kunnen iets onder de leden hebben en hiermee de moeder met haar eigen kittens besmetten.

Het is tevens de vraag of de moeder de kittens accepteert en niet van streek raakt. Dit risico wordt kleiner door de kittens eerst (zonder moeder erbij) in te wrijven met de geur van de kittens uit het nest. Een andere mogelijkheid is de kittens in te smeren met iets lekkers (test van tevoren wat moeder lekker vindt bijvoorbeeld blikvoer, boter of slagroom). Het is niet in het belang van een zogende poes haar meerdere nesten achter elkaar te laten zogen.

Plassen en poepen

Kittens tot drie weken kunnen nog niet zelf plassen en poepen. Dit regelt normaal gesproken de moederpoes door de kittens te wassen en zo het plassen en poepen te stimuleren. Als de kittens geen moeder hebben zal deze taak door de verzorger moeten worden overgenomen. Dit kan door met een warm, vochtig watje of washandje over de uitgang van de urinebuis of anus te wrijven. De kittens gaan vrijwel meteen plassen. Doe dit voor of na elke voeding, afhankelijk van de behoefte van de kitten, maar wel een aantal keren per dag. Masseer ook regelmatig de buikjes en darmen.

Poepen kost vaak meer moeite, zeker bij jonge kittens. Kittens poepen gemiddeld één keer per een á twee dagen. Als dit niet gebeurt en het kitten onrustig wordt (buikpijn heeft), is ondersteuning nodig. De kittens lopen dan vaak 'als een konijn'. Voordat (in overleg met de dierenarts) tot laxerende middelen wordt overgegaan, kan een druppel olie door de voeding worden gedaan of de anus geprikkeld worden met een wattenstaafje of thermometer (met zalf, klein stukje de anus ingaan).

Zet kittens vanaf drie weken regelmatig na de voeding op een lage kattenbak. Soms hebben kittens dit meteen door en gaan ze uit zichzelf ineens op de bak. Anderen moeten geholpen worden door met de pootjes door het grit te graven. Blijf in het begin ook nog zelf het plassen stimuleren, want een volle blaas voelt erg vervelend. Leg watjes met urine of ontlasting in de kattenbak, zodat de kittens de reuk herkennen.

De kittens zullen rond de vier á vijf weken volledig zindelijk zijn. Zorg altijd voor meerdere schone kattenbakken - die altijd in de buurt staan - om onzindelijkheid te voorkomen. Gebruik geen klontvormend grit. Kittens spelen vaak in de kattenbak en eten dan van de korrels. Klontvormend grit zet uit in de maag en veroorzaakt niet zelden een serieuze verstopping. Siliciumkorrels/parels zijn ook niet geschikt voor jonge kittens.

2.5 Huisvesting

Aantrekkelijke omgeving

Een aantrekkelijke leefomgeving zal de ontwikkeling van kittens ten goede komen. Jonge kittens liggen graag in een mand of doos met flanelen dekens. Hier blijven ze niet met hun nagels in hangen en flanel houdt de warmte goed vast. Geef jonge moederloze kittens een

knuffel om tegenaan en onder te liggen. Deze mag niet te zwaar zijn. Het getik van een kleine reiswekker lijkt op het hartritme van de moeder en dat vinden kittens dan ook een vertrouwd geluid.

Oudere kittens zijn dol op een vetbed of pluche in hun mandjes. Speeltjes in alle soorten en maten zorgen voor de nodige afleiding en voorzien in de spelbehoefte. Let op met speeltjes aan elastiek of touw. De kittens kunnen hierin verstrengeld raken.

Klimaat

De ruimte moet tochtvrij en warm zijn en goed geventileerd worden. Omdat moederloze kittens tot drie weken hun lichaamstemperatuur niet zelf kunnen regelen, is het belangrijk ze op een kruik (iedere twee uur verversen), warmtedeken of onder de rode lamp te leggen.

Tussen het pluche, relaxed kitten van 2 weken oud. (DB Maastricht Werkgroep Zwerfkatt)

Afhankelijk van hun leeftijd hebben kittens behoefte aan de volgende temperaturen:

- tot veertien dagen: 30 - 34 graden
- drie weken: 30 graden
- vanaf week 4: 20 graden (huiskamertemperatuur)

Asielen hebben goede ervaringen met couveuses (afgedankt door ziekenhuizen) en speciale kooien met warmteplaten. De temperatuur kan secuur worden geregeld.

Kittens koelen snel af. Hun normale temperatuur ligt tussen de 38 en 39°C. Onderkoelde kittens voelen koud aan, hebben bleke slijmvliezen en komen apathisch over. Ook kittens mét moeders moeten goed op temperatuur gehouden worden. Warm kittens met ondertemperatuur zeer geleidelijk op om shock te voorkomen. Kittens met flinke ondertemperatuur hebben vaak ook een infuus nodig. Overleg met de dierenarts is dan noodzakelijk. Bij een temperatuur lager dan 35°C de kittens niet voeden.

Hygiëne

Kittens zijn erg vatbaar en nemen ook zelf vaak virussen of bacteriën mee het asiel of gastgezin in. Ziektes als kattenziekte en niesziekte zijn ontzettend besmettelijk. Een goede hygiëne is dus van belang om uitbraak van ziektes en besmetting met virussen te voorkomen.

A Quarantaine

Plaats kittens altijd tien tot veertien dagen in quarantaine (in asiel of gastgezin), bij voorkeur niet in een ruimte met andere nesten kittens. Het risico van besmetting tussen kittens onderling is groot. Na de quarantaineperiode hebben de meeste virussen of bacteriën zich geopenbaard. Neem zo mogelijk materiaal voor een schimmelkweek af als de kittens binnen komen.

B) Scheid materialen

Houd spullen gescheiden van andere katten of kittens. Gebruik aparte mandjes, bordjes en eetgerei, kattenbakschepjes, speeltjes en stoffen. Was kledjes apart en gebruik ze tijdens de quarantaineperiode niet voor andere kittens.

C) Beschermende kleding

Draag tijdens het verzorgen andere kleding of schorten. Ontsmet je handen na het verzorgen (eerst grondig wassen) of draag latex handschoentjes.

D) Ontsmet schoenen

Let bij loslopende kittens op met voetenbakken met ontsmettingsmiddelen, deze kunnen schadelijk zijn voor kittens. Draag liever plastic wegwerphoesjes om de schoenen.

E) Eerst schoonmaken, dan ontsmetten

Gulden regel bij ontsmetten: eerst grondig schoonmaken, dan ontsmetten. Goede ontsmettingsmiddelen zijn Virkon-S of chloortabletten. Spoel de ontsmette spullen goed na met water en droog ze af. Bij gevaarlijke of besmettelijke virussen als kattenziekte is het belangrijk meerdere keren te ontsmetten en de besmette spullen enige tijd uit de roulatie te houden. Ook schoonmaakspullen (emmers, borstels, doekjes) moeten, om besmetting te voorkomen na gebruik ontsmet worden.

F) Kooihygiëne

Verschoon dekens regelmatig. Sop minimaal eenmaal per dag de kooi/verblijfruimte en kattenbak uit.

2.6 Voeding

Het flessen van kittens

Het 'flessen' van moederloze kittens of 'bijflessen' van kittens met moeder is een vak apart. Hieronder volgt een aantal tips van mensen met jarenlange ervaring:

A) Zorg voor goede kwaliteit melkpoeder

Speciale melkpoeder voor kittens is belangrijk omdat het uitgebalanceerd is (eiwit en energie) op de behoeften van het kitten. Er bestaan diverse producten van zeer uiteenlopende kwaliteit. Een goedkoop product kan leiden tot zieke kittens. De melk kan in de meeste gevallen 24 uur van tevoren worden aangemaakt, mits daarna in de koelkast bewaard. Maak het melkpoeder aan met afgekookt water en roer goed tegen klontjes (of gebruik een staafmixer). Geef de melk altijd als deze op lichaamstemperatuur is. Melk kan (slechts één keer) opgewarmd worden in de magnetron of 'au bain marie'. Warm het flesje tijdens het voeren in warm water of een flessenwarmer bij. Te warme, te koude of bedorven melk kan tot (ernstige) complicaties leiden.

B) Het type fles waarmee gevoed wordt, is belangrijk

Het flesje moet van zacht kunststof zijn met een niet te grote speen. Zorg voor een kleine opening in de speen. De kitten kan zich zo niet verslikken

Het flessen van een kitten, 3 weken oud.
(DB Maastricht - Werkgroep Zwerfkat)

en moet ook echt zuigen, waarmee voorzien wordt in de zuigbehoefte. Als er melk uit het neusje komt, is de opening van de speen te groot (dit kan ook wijzen op een open gehemelte). Kook de flesjes en speen regelmatig uit en maak ze na elke voeding schoon met een borsteltje.

C) Let op leeftijd en conditie

De leeftijd en conditie (af te meten aan het gewicht) van de kittens is bepalend voor het aantal benodigde voedingen. Kittens hebben per dag minstens tien procent van hun lichaamsge-
wicht in ml nodig. Kittens van 300 gram zijn doorgaans drie weken, hebben per 24 uur 30 ml voeding nodig en drinken om de drie tot vier uur. Dat wil zeggen: zeven voedingen per dag. 's Nachts kan op deze leeftijd een langere periode tussen de voedingen worden aangehouden.

Schema frequentie en hoeveelheid voeding voor moederloze kittens

Gewicht kitten	Hoeveelheid	Frequentie
100 gram	10 ml per dag	om de 2 uur - 12 voedingen - hele nacht door
200 gram	20 ml per dag	om de 3 uur - 8 voedingen - hele nacht door
300 gram	30 ml per dag	om de 4 uur - 7 voedingen - 's nachts 1 voeding doorslapen
400 gram	40 ml per dag	om de 4 uur - 7 voedingen - vast en vloeibaar afwisselen - laat en vroeg voeden (12:00 en 7:00)
500 gram	50 ml	6 voedingen - meer vast dan vloeibaar
600 gram	60 ml	6 voedingen - helemaal overgaan op vast voedsel - om de 4 uur overdag
700 gram	70 ml	5 voedingen - vast voedsel - ongeveer om de 4 uur overdag
800 gram	80 ml	5 voedingen - vast voedsel - ongeveer om de 4 uur overdag

* Let op: hoeveelheid = minimaal, meer eten geven mag altijd!

Let op: het gewicht van zwerfkittens is niet altijd representatief voor de leeftijd! Magere 'crepeergevallen' wegen veel minder dan gezonde leeftijdsgenoten. Deze kittens hebben dan ook vaker kleine beetjes voeding nodig. Houd bij de bepaling van de frequentie van voeden dan ook het gewicht aan.

D) Vaste verzorgers

Het is beter om één of twee vaste personen de jonge kittens (tot drie weken) te laten flessen. De kitten zal onrustig worden (stress) als het telkens moet wennen aan nieuwe handen, geuren en manieren om te flessen.

E) De kitten mag naar behoefte drinken

De kittens mogen altijd meer en vaker drinken als ze dat willen. Ze kunnen zich niet overeten. Dwing de kitten echter niet om te drinken, hij zal zich verslikken en de melk kan in de longetjes komen. De kitten zal per voeding verschillende hoeveelheden drinken.

F) Laat de kittens op hun buik drinken

Zet de voorpootjes op je hand waar je ook de fles in hebt (zo kunnen ze trappelen op je hand). Houd het kopje met je andere hand een beetje vast. Dit kan op schoot of op een tafel. Draai de kittens tijdens het voeden niet op hun rug. Dat is een onnatuurlijke houding (met kans op verslikking). In het begin hebben kittens vaak moeite om de slag te pakken te krijgen; na een paar voedingen gaat het helemaal vanzelf...

G) Neem de tijd en de rust om kittens te voeden

Overhaast flessen is gedoemd te mislukken. Zeker in het begin heeft de kitten tijd nodig te wennen aan de speen ('wat een vreemde tepel...') en voeding door (en in) mensenhanden. De meeste kittens hebben de smaak snel te pakken en drinken probleemloos aan de fles.

H) Niet wakker maken om te eten...

Probeer de voedingen af te stemmen op de 'natuurlijke behoefte' van de kittens. Als de kittens heerlijk liggen te slapen, maak ze dan niet wakker om te voeden (rust is belangrijk). Natuurlijk moet er rekening worden gehouden met de benodigde frequentie van het voeden (zie voerschema), dit komt echter niet aan op een half uurtje. Let wel op met kittens die ziek zijn of een verslechterde conditie hebben! Deze kittens zullen veel slapen omdat ze zich slecht voelen en zich niet melden voor de voeding.

Zelf leren eten

Tussen de vierde en vijfde levensweek gaat de kitten zelf eten. Kittens zijn er soms echt aan toe en smakken hun eerste echte maaltijd met smaak op (al trillend en zeer geconcentreerd...). Het kan ook een moeilijke opgave zijn om kittens die gewend zijn de fles te krijgen, zelfstandig te laten eten. Ze ontberen het voorbeeldgedrag van hun moeder en zijn in zekere zin verwend. Ervaring leert dat ook flessenkittens uiteindelijk altijd zelf gaan eten.

Een aantal tips:

A) Laat de kitten wennen aan vast voedsel.

Maak de melk telkens iets dikker met rijstbloem of pap. Laat de kitten kennismaken met de smaak van vlees door bijvoorbeeld 'astronautenvoedsel' (verkrijgbaar bij de dierenarts) door de melk te pureren. Ga nooit te snel over op vast voedsel. Stap heel geleidelijk over van de melkvoeding naar vast kittenvoedsel. Geef het voedsel altijd verwarmd. Dit ruikt sterker en wordt door maag en darmen beter verdragen.

B) Werk stapsgewijs

Begin met voeren vanaf kleine lage schoteltjes tussen de flesvoedingen door. Smeer de substantie in het bekje of laat de kittens van een lepeltje of vinger likken. Verplaats de vinger langzaam in de richting van het bordje. Het is voor kittens een enerverende ervaring als ze het zelfstandig eten ontdekken! Ga heel geleidelijk over op vast voedsel en bouw de flesvoedingen in ongeveer een á twee weken af.

C) Niet uithongeren

Zorg dat de kittens goede trek hebben als ze zelf leren eten, maar honger ze niet uit. Honger betekent stress voor veel kittens en zal hun conditie verslechteren.

D) Geef ze ook brokjes

Als de kittens hebben geleerd om zacht voedsel te eten, geef ze dan ook brokjes. Kittens begrijpen in het begin meestal niet wat ze daarmee moeten. Week de brokjes daarom eventueel eerst in warm water.

E) Kleine porties

De maag van kittens is zo groot als een walnoot! Daarom hebben kittens tot vier maanden

meerdere kleine porties blikvoer per dag nodig. Jonge katten verbruiken door hun speelse gedrag veel energie en hebben hierdoor een relatief grote voedselbehoefte.

Niet willen eten

Net als bij kleine kinderen kan het voorkomen dat kittens niet willen eten. Dit mag bij jonge kittens niet verwaarloosd worden of 'een dagje aangezien worden'. Kittens drogen snel uit en raken uitgeput. Het weigeren van voedsel is vaak een signaal dat er iets aan de hand is. Probeer de reden te achterhalen. Is het eten niet lekker (ander eten proberen), voelt de kitten zich niet lekker (koorts, diarree, braken, gewichtsafname) of doet eten pijn (blaasjes in de bek)? Eetlustopwekkers en speciale (vloeibare) voeding kunnen stimulerend werken. Zelf eten is beter dan dwangvoeding. Dat laatste gaat met veel stress gepaard. Als de kitten echt niet wil eten, is dwangvoeding noodzakelijk. Wacht hier niet te lang mee om uitdroging en algehele malaise te voorkomen. Laat dwangvoeding nooit door onervaren verzorgers toepassen. Dwangvoeding gebeurt meestal door spuitjes te vullen met vloeibaar voedsel of vocht en dat in het bekje (niet in de keel!) van de kitten te spuiten. Doe dit met kleine beetjes, zodat de kitten zich niet kan verslikken en het voedsel blijft proeven. Probeer altijd eerst of hij niet zelf wil eten en stimuleer dit ook. Laat hem van een vinger likken of smeer voorzichtig eten in en op het bekje. Probeer de dwangvoeding zo ontspannen mogelijk toe te passen om stress te voorkomen.

In het uiterste geval kan in overleg met de dierenarts voeding met behulp van een maagsonde worden toegediend.

2.7 Socialiseren

Socialisatie?

Door het socialiseren van kittens, ofwel het aanleren van sociaal gedrag, wordt het leven van de kat met mensen een stuk plezieriger. Er bestaan verschillende methoden en benaderingen voor het sociaal maken van kittens. De precieze aanpak kan per individueel dier verschillen en hangt tevens samen met de concrete situatie.

Eerste socialisatieperiode

Als kittens buiten worden geboren en voor hun zevende levensweek niet met mensen in aanraking komen, zijn het schuwe katjes die moeilijk tam te krijgen zijn. De periode tussen de derde en zevende levensweek wordt ook wel de 'eerste socialisatieperiode' genoemd. Met het oog op de socialisatie is het van belang te profiteren van de ontvankelijkheid van de katjes tijdens deze periode. Onderzoek heeft aangetoond dat kittens die vijftien minuten worden vastgepakt en aandacht krijgen minder sociaal gedrag vertonen dan kittens die veertig minuten per dag direct contact met mensen hebben.

Tijdens de eerste socialisatieperiode is het goed de kittens zo veel mogelijk te prikkelen. Dat betekent: ze in aanraking laten komen met verschillende situaties. Contact met andere dieren als katten, honden en konijnen is van invloed op de vorming van de kat. Uit onderzoek blijkt dat kittens die met ratten opgroeien, deze nooit als prooidieren zullen zien.

Laat de katten wennen aan drukte, muziek, meerdere mensen, huiselijke apparaten, vreemde voorwerpen, vuurwerk en transport. Door hem veel aan te raken, op te pakken en er van alles mee te doen (in bekje kijken, over de buik aaien, etc.), zal de katten hier op latere leeftijd gemakkelijker mee omgaan. Combineer nieuwe en dus enge dingen met iets aangenaams als een lekker hapje of spel.

Corrigeer in deze fase ook ongewenst gedrag, zoals het klimmen in broekspijpen, gordijnen en bijten of krabben in handen en armen. Zeker moederloze kittens hebben 'opvoeding' nodig. Natuurlijk is het schattig als een kitten dit doet, maar op volwassen leeftijd is het minder prettig. De katten zal het gedrag aanleren en beslist niet begrijpen dat iets ineens niet meer mag. Leer ongewenst gedrag op een vriendelijke en positieve manier af.

Opvang in een gastgezin, de kittens raken gewend aan honden.
(DB Maastricht - Werkgroep Zwerfkat)

Tweede socialisatieperiode

Sinds enige tijd wordt er door deskundigen ook gesproken van een 'tweede socialisatieperiode'. Kittens kunnen, zo blijkt, 'leren' tot 3 à 4 maanden. In deze periode is er een grote behoefte aan sociaal spel en worden sociale vaardigheden aangescherpt. Als kittens tussen de drie en zeven weken geen sociaal gedrag hebben aangeleerd, zal de tweede socialisatieperiode moeizamer verlopen en meer inzet vergen.

Verwilderde kittens

Als de kittens ouder dan zeven weken zijn en verwilderd (schuw en angstig) gedrag vertonen zullen andere tactieken moeten worden gebruikt. Een aantal tips uit de praktijk:

A) Identificatie met nestgenootjes

Haal schuwe kittens uit elkaar. Ze zullen elkaars bange gedrag versterken. Plaats bange kittens bij tamme kittens, zodat de bange kittens kunnen zien dat mensen niet eng zijn. Haal kittens met vier weken bij hun verwilderde moeder weg om voorbeeldgedrag te vermijden. Met vier weken kunnen ze zelfstandig eten en lukt het nog goed om ze sociaal te maken. Als de kittens in de opvang toch bij de moeder blijven, is het raadzaam ze enkele keren per dag bij de moeder weg te halen om ze te socialiseren.

B) Beperkte ruimte

Plaats de bange kittens in een kleine ruimte of kooi zodat ze niet kunnen vluchten. Dit zullen ze namelijk altijd doen en ze durven beslist niet uit zichzelf te komen. Als ze om aandacht vragen vanuit de kooi en zich laten benaderen, is het tijd om de ruimte groter te maken.

C) Stap voor stap

Doseren en geleidelijk het tempo opvoeren is van belang om het kitten niet te veel stress te bezorgen.

D) Wisselgeld

Spelen en eten zijn belangrijke middelen om de katten te paaien. Laat ze eten uit de hand, maak er gebruik van als ze honger hebben en verleid ze met interessante spelletjes.

E) Veel prikkels

Regelmaat in praten, knuffelen, zingen, muziek, andere geluiden, contact met mensen en andere dieren is belangrijk om aan dit alles te wennen.

2.8 Gastgezinnen

Het gastgezin

Gastgezinnen kunnen een middel zijn om de intensieve en specialistische zorg die met name kittens nodig hebben te realiseren. Ervaring en onderzoek tonen aan dat de opvang in huiselijke omgeving een positieve invloed heeft op ontwikkeling van de kittens. Vooral asielen waar de benodigde 24-uurs zorg niet aanwezig is, doen vaak een beroep op gastgezinnen voor tijdelijke opvang en verzorging.

Het is in het belang van de katten en een waarborg voor de professionaliteit van een asiel, dat het werken met gastgezinnen structureel en gecontroleerd wordt aangepakt. Een aantal asielen is erin geslaagd een structuur op te zetten, waarbinnen de huiselijke opvang en de bedrijfsmatige aanpak van een asiel met elkaar gecombineerd worden.

Welke dieren naar gastgezinnen?

Opvang in gastgezinnen is het meest geschikt voor:

- jonge kittens (bijvoorbeeld tot zes weken) die nog niet in staat zijn zich zelfstandig te voeden;
- schuwe kittens, met het oog op socialisatie;
- zwakke jonge kittens die vanwege hun conditie constante zorg nodig hebben, ook in de avonden en/of 's nachts;
- moederpoezen met jonge kittens.

Randvoorwaarden

De meeste organisaties die werken met gastgezinnen, stellen een aantal basisvoorwaarden aan de samenwerking. De opgevangen katten vallen voor de totale duur van de opvang, dus ook tijdens het verblijf op het gastadres, onder directe verantwoordelijkheid van de organisatie waar de gastgezinnen voor werken. De plaatsing en nazorg lopen via de organisatie en niet via het gastgezin. Alle kosten daarentegen zijn voor rekening van de organisatie. Middelen worden verstrekt door de organisatie (materialen, voeding, medicijnen).

Het is belangrijk om dit alles in een vroeg stadium van de samenwerking met de gastgezinnen te communiceren om misverstanden te voorkomen.

Screening en intake

Potentiële gastgezinnen ondergaan een zorgvuldige intake-procedure, waarin uitvoerig wordt ingegaan op alle aspecten van de huiselijke opvang, de eisen en criteria die de organisatie stelt en de concrete gang van zaken. Ook wordt door middel van een gesprek en een huisbezoek door de organisatie een inschatting gemaakt van de situatie.

Verder moet het gastgezin op de hoogte gebracht worden van alle consequenties en risico's

van de opvang in huis. De gemaakte afspraken worden in een contract vastgelegd en ondertekend, zodat beide partijen weten waar ze aan beginnen.

Enkele richtlijnen:

- Het gastgezin moet beschikken over kennis en ervaring met betrekking tot (specialistische) diervverzorging en over voldoende tijd en aandacht om de zorg aan te kunnen. Dit hangt ook samen met het type opvang waar het gastgezin voor in aanmerking komt (jonge kittens, schuwe kittens, moeders). Belangrijke aspecten zijn verder: hygiëne (zie, Hygiëne), niet te veel eigen dieren, leeftijd van kinderen en eigen vervoer;
- Zorg voor goede informatievoorziening naar de gastgezinnen over de omgang met en verzorging van de dieren;
- Het gastgezin moet een verantwoorde huisvesting kunnen bieden; een aparte kamer waar de dieren in eerste instantie tien tot veertien dagen in quarantaine gaan en geïsoleerd kunnen worden in geval van ziekte;
- Het gastgezin zal voor niet meer dan één organisatie werken (opvangen) om controle, beperking van de infectiedruk en het welzijn van de dieren te garanderen.

De praktijk

A) Intake

De katten worden eerst bij de organisatie binnengebracht, alwaar de intake volgt. Hierbij wordt beoordeeld of het plaatsen in een gastgezin noodzakelijk is en voor welke behandeling en verzorging moet worden gekozen. Het is raadzaam bij binnenkomst een schimmelkweek af te nemen. Op deze manier wordt nog tijdens de quarantaineperiode in het gastgezin duidelijk of de kittens een schimmel bij zich dragen. Ze vormen dan een infectiebron voor de eigen dieren van het gastgezin en moeten hier dus vangescheiden blijven.

B) Matching

Afhankelijk van de moeilijkheidsgraad van opvang, wordt beoordeeld welk gastgezin welke dieren krijgt. Gastgezinnen kunnen verschillende expertises hebben of ontwikkelen. Gezinnen met veel tijd zijn bijvoorbeeld geschikt voor het flessen van jonge kittens. Drukke gezinnen met kinderen en andere dieren kunnen goed zijn in het sociaal maken van bange kittens. Breng moederpoezen met kittens niet onder bij gastgezinnen met eigen dieren, in verband met de verdedigingsdrang van de moeder. Alleen als moeder met nest gescheiden worden gehuisvest, kan hierop zonder problemen een uitzondering gemaakt worden.

C) Capaciteit

Om kwaliteit en dierenwelzijn te garanderen en besmetting te voorkomen, is het raadzaam een maximum te stellen aan het aantal dieren dat per keer per gastgezin wordt opgevangen. Bij voorkeur maximaal vijf kittens tegelijk. Zet liever geen kittens van verschillende herkomst bij elkaar om onderlinge besmetting te voorkomen. Als een gastgezin weer 'leeg' is doordat de dieren geplaatst zijn, wordt een periode van rust ingelast.

D) Overdracht

Als er dieren naar een gastgezin worden gebracht, vindt er een 'overdrachtsgesprek' plaats. Hierin worden behandeling, verzorging en duur van de opvang doorgesproken. Dit wordt eventueel op schrift gesteld.

E) Communicatie

Er is regelmatig contact tussen een aanspreekpunt binnen de organisatie en het gastgezin. Naast telefonisch contact met de gastgezinnen is het belangrijk huisbezoeken af te leggen.

Dit, om zo in te schatten hoe het met de opgevangen dieren gaat. Er worden afspraken gemaakt over wanneer een gastgezin zelf contact moet opnemen met asielbeheerder of -dierenarts. En er worden goede afspraken gemaakt over de bereikbaarheid van het aanspreekpunt, ook in noodgevallen.

F) Veterinaire begeleiding

De veterinaire begeleiding van gastgezinnen wordt verzorgd door een vooraf aangewezen dierenarts. Om overzicht te behouden, is het goed de contacten met de dierenarts via de organisatie te laten verlopen en niet op eigen initiatief van het gastgezin.

G) Plaatsing

De plaatsing van het dier verloopt via de organisatie en niet op eigen initiatief van het gastgezin. Als er potentiële eigenaren zijn die zich rechtstreeks tot het gastgezin

wenden, worden die naar de organisatie doorverwezen. De dieren kunnen vanuit de centrale opvang (asiel) of onder toezicht en regie van de organisatie worden geplaatst. De nieuwe eigenaren moeten aan alle gebruikelijke (contractuele) verplichtingen voldoen.

Het voordeel van plaatsing vanuit het gastgezin is dat infectierisico's worden beperkt en de opvangdieren niet aan onnodige stress worden blootgesteld. Veel organisaties vinden het belangrijk dat gastgezinnen de katten na alle werk en moeite zelf mogen plaatsen. Het is echter ook mogelijk de katten vanuit de centrale opvang te plaatsen, zodat er rechtstreeks toezicht is en doorstroming in de gastgezinnen wordt gerealiseerd. Het gastgezin kan dan informatie geven over hoe en waar de katten het beste geplaatst kan worden.

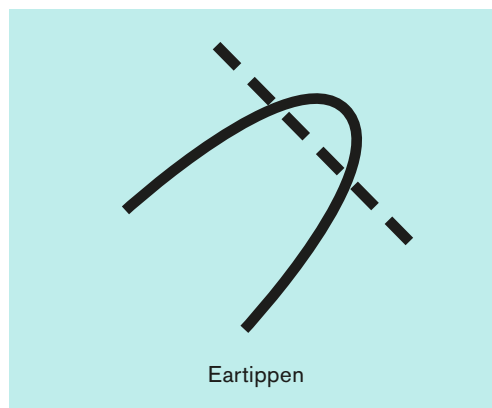
Algemeen

3.1 Veterinaire zorg

Noot vooraf: Dit hoofdstuk heeft als doel mensen die met zwervkatten en kittens werken meer inzicht te geven in veterinaire aspecten van de opvang. Bronnen die voor dit hoofdstuk zijn gebruikt zijn: Dr. Herman Egberink en Dr. Schaeffers-Okkers, Faculteit der Dierengeneeskunde in Utrecht en drs. Dana Eijmael, dierenarts. Het is uiteraard niet de bedoeling om het 'zelf dokteren' te stimuleren. Raadpleeg dan ook altijd een dierenarts voor een adequaat en betrouwbaar oordeel. Een uitgebreide bewerking van dit hoofdstuk wordt opgenomen in het Handboek Asielen.

Eartippen en chippen

Om gecastreerde katten als zodanig te merken, kan er tijdens de castratie een 'eartip' aangebracht worden. Onder narcose wordt dan een stukje van het linkeroor verwijderd. Hierdoor wordt voorkomen dat de kat een tweede maal gevangen wordt en onder het mes terechtkomt. Het eartippen van verwilderdekatten is wettelijk toegestaan.

Het is belangrijk om het eartippen zo zorgvuldig en pijnloos mogelijk door de dierenarts te laten uitvoeren. Als alleen het bovenste topje van het oor wordt verwijderd met een 'elektrocauter', wordt het kraakbeen niet aangetast. Bij een volwassen kat gaat het om 3-5 mm. Het voordeel van eartippen is dat katten met eartip als onvruchtbaar herkend kunnen worden.

Verwilderde katten worden eveneens ter identificatie gechipt. Asielen zijn verplicht alle katten te chippen en te vaccineren.

Jeugdige castratie bij katten

Katten kunnen in theorie vanaf zeven weken gecastreerd worden. Deze zogeheten kittencastratie behelst het onvruchtbaar maken van katten vóór de seksuele volwassenheid. In de VS en andere landen gebeurt dit reeds meer dan tien jaar en zijn de ervaringen en onderzoeksresultaten positief. Er bestaat in Nederland veel weerstand tegen het vroeg castreren van katten. Zowel emotionele als rationele argumenten weerhouden dierenartsen ervan kittens te castreren.

Er is veel onderzoek gedaan naar de bezwaren tegen jeugdige castratie. De Dierenbescherming is op basis hiervan voorstander van castratie van zwervkatten op jonge leeftijd om de zwervkattenproblematiek terug te dringen. Er zijn in Nederland diverse asielen en afdelingen die succesvolle ervaringen hiermee hebben. Hieronder volgt een kort overzicht van veelgehoorde argumenten tegen het castreren op jonge leeftijd en de wetenschappelijke weerlegging daarvan.

A) 'Door de castratie als kitten kunnen katers op latere leeftijd blaasproblemen krijgen'

De urineweg van vroeg gecastreerde katers verschilt qua diameter niet van die van laat gecastreerde of niet gecastreerde katers. Er is dus ook geen sprake van een verhoogde kans op obstructie en plasproblemen. Ook bestaat er geen verband tussen hormonale invloeden en de groei van de urineweg.

B) 'Kittens herstellen minder goed van een vroege castratie'

Onderzoek en praktijk wijzen uit dat kittens juist sneller herstellen van de ingreep dan volwassen katten. Wel dienen er door de dierenarts extra voorzorgsmaatregelen in acht te worden genomen. Kittens hebben extra aandacht nodig: aangepaste narcose, een constante 'warme' temperatuur in verband met gevaar voor afkoeling, een optimale voedingstoestand, ze mogen niet langer dan vier uur nuchter zijn en moeten in een goede conditie zijn.

C) 'Door de castratie worden de groei en ontwikkeling van de kat gestopt'

Het idee dat vroeg gecastreerde katten kleiner blijven en zich fysiek en psychosociaal minder ontwikkelen dan katten die later gecastreerd worden, is een misvatting. Het tegendeel blijkt waar te zijn: vroeg gecastreerde katten worden juist groter. Door de vroege castratie sluiten de groeischijven later. Wel krijgt de gecastreerde kat een minder mannelijk uiterlijk. Onderzoek heeft uitgewezen dat er geen significante verschillen zijn tussen castratie bij katten op de leeftijd van zeven weken en zeven maanden. Wel zijn er verschillen met katten die met twaalf maanden zijn gecastreerd. Als 'secundaire geslachtskenmerken' reeds gevormd zijn, zal de kater er op latere leeftijd anders uitzien dan de jong gecastreerde kat. Deze verschillen uiteten zich in het lichaamsgewicht, de ontwikkeling van de wangen bij katers en aanhankelijk gedrag. Vroeg gecastreerde katten zijn doorgaans aanhankelijker. Gecastreerde katten hebben minder calorieën nodig. Voeding en beweging moeten goed afgestemd worden.

D) 'Door de vroege castratie groeit het geslachtsdeel van de kater niet meer, waardoor katheteriseren op latere leeftijd moeilijkheden kan opleveren'

Er zijn inderdaad verschillen in ontwikkeling van de penis en preputium (huid die de voorhuid van de penis bedekt), alsook die van de stekeltjes op de top van de penis. Hoe jonger de katers worden gecastreerd, hoe geringer de ontwikkeling van geslachtsorganen bij de kater is. Deze verschillen hebben echter geen invloed op de mogelijkheid de katten te katheteriseren.

Vaccineren

A) Verwilderde katten

Het vaccineren van verwilderde zwervkatten die teruggaan naar de oude leefomgeving, is uit veterinaire oogpunt aan te raden. Het geeft de katten extra bescherming en heeft geen nadelig effect op de gezondheid. Ook eenmalig vaccineren geeft de nodige extra weerstand. Verwilderde zwervkatten die in kattenpopulaties leven waar regelmatig infecties uitbreken, kunnen baat hebben bij vaccinatie. Dit vermindert de kans op uitbraken in die populaties (bijvoorbeeld in zones waar veel kattenziekte voorkomt).

B) Kittens

De meeste dierenartsen gebruiken levende, verzwakte entstof. Deze vaccins mogen in principe alleen aan kittens vanaf twaalf weken worden toegediend (de 2e enting volgt dan bij

zestien weken). Dit is op zich een goede leeftijd om kittens te vaccineren. Regelgeving, de infectiedruk in asielen en (in voorkomende gevallen) de verminderde weerstand van een kitten vereisen echter een andere praktijk.

De bescherming van de moeder die de kitten via antistoffen in de moedermelk heeft binnengekregen, neemt af in de loop der weken. Na zes weken is de 'eigen' bescherming van de kitten tegen infectieziekten minimaal. In een omgeving met een verhoogde infectiedruk, zoals een asiel, kan het in het belang van de gezondheid van het kitten zijn reeds op de leeftijd van zes weken te vaccineren.

Er kan in principe vanaf de zesde levensweek gevaccineerd worden met levende, verzwakte entstof, indien aangegeven door de fabrikant van het vaccin. Het gebruik van dode entstof is ook mogelijk, maar deze is moeilijker verkrijgbaar. Kittens reageren heftiger op levende, verzwakte entstof dan op een dode entstof. Levende, verzwakte vaccins geven evenwel een betere respons. Hoe jonger en zwakker de kitten, des te groter is de kans op een ent-reactie.

Eerste vaccinatie is binnen 5 dagen na binnenkomst en minimaal 6 weken oud. Tweede vaccinatie is na 3-4 weken. Tweede of derde vaccinatie bij 12 weken en alleen op kosten van asiel indien nog in de opvang aanwezig. Het is aan te bevelen om de eerste keer niet te vaccineren tegen chlamydia, omdat de praktijk uitwijst dat dit vaccin een heftige ent-reactie kan veroorzaken. Bovendien komt chlamydia als niesziekteveroorzaker niet zo frequent voor, in tegenstelling tot het herpes- en calicivirus.

Niesziekte

Kitten met ernstige oogbeschadiging.
(Stichting Poezenbel, Huissen)

A) Ziektebeeld

Niesziekte is een aandoening die door verschillende micro-organismen kan worden veroorzaakt. De ziekteverschijnselen variëren daardoor evenals de ernst van de aandoening. Symptomen van niesziekte zijn ontstoken ogen, niezen, neusuitvloeiing, hoesten en koorts. Afhankelijk van de ernst van de aandoening kan de kat niet of minder gaan eten en inactief gedrag vertonen.

B) Behandelen

Afhankelijk van de vorm waarin de ziekte optreedt, zal de behandeling variëren. De virale vormen van niesziekte zijn niet direct met medicijnen te bestrijden. Secundaire symptomen zoals bacteriële infecties kunnen met antibiotica worden bestreden. De weerstand van de kat is bepalend voor voortgang van het herstel.

Het is dus belangrijk ervoor te zorgen dat de kat zo min mogelijk gestresst is en er geen aanvullende gezondheidsproblemen ontstaan. Katten kunnen gevaccineerd worden tegen niesziekte, maar dit vaccin geeft geen volledige bescherming.

C) Besmetting

Het uitscheiden van ziektekiemen vindt plaats via de slijmvliezen van de kat. Speeksel en neusslijm zijn de belangrijkste besmettingsbronnen. Het virus legt geen grote afstanden af, gaat niet door de lucht en is niet erg resistent voor fysische invloeden. Het virus is goed te doden met reguliere schoonmaakmiddelen. Niesziekte wordt niet alleen door rechtstreeks contact tussen katten, maar ook via intermediairs (mensen en materialen) overgebracht op andere katten.

Kattenziekte (panleucopenie)

A) ziektebeeld

Kattenziekte is een ernstige, vaak dodelijke ziekte, veroorzaakt door een zeer besmettelijk virus. Kenmerken zijn in eerste instantie weinig eetlust en lusteloosheid, waarna diarree, braken en hoge koorts volgen. De ziekte komt vooral voor bij jonge katten. Het verloop is hevig en snel: binnen 24 uur kunnen ogenschijnlijk gezonde kittens sterven.

B) Behandeling

Zoals voor elk virus bij katten geldt, is uitsluitend het bestrijden van de symptomen mogelijk. Dit, in combinatie met ondersteuning van de weerstand van de kat. Antibiotica, (dwang-)voeding, eetlustopwekkers en infusen (tegen uitdroging) kunnen ondersteuning bieden. Er bestaat een goed vaccin tegen het virus. Katten die kattenziekte hebben doorstaan zijn resistent.

C) Besmetting

Kattenziekte is besmettelijk via lichaamsvocht (zoals bloed, ontlasting, braaksel, speeksel en urine), dat miljarden virusdeeltjes per milliliter bevat. Kattenziekte is zowel direct als indirect (via mensen en materialen) gemakkelijk overdraagbaar en is lang resistent tegen fysische invloeden. De incubatietijd is drie tot tien dagen.

FIP, FeLV en FIV

A) Ziektebeeld

FIP (Feline Infectieuze Peritonitis)

FIP, ook wel besmettelijke buikvliesontsteking genoemd, is een potentieel dodelijke virusinfectie. Katten kunnen het virus afhankelijk van hun weerstand latent dragen en er oud mee worden. Ervaring leert dat voornamelijk dieren jonger dan een jaar en oudere dieren boven de dertien jaar doodgaan aan FIP.

Als het virus de kop opsteekt, zijn er twee mogelijke vormen, ook wel 'droge' (weinig virulente/ziekteverwekkende vorm) en 'natte' FIP (virulente/ziekteverwekkende vorm) genoemd. De droge variant is een slepende ziekte die organen aantast met als symptomen koorts, non-responsiviteit op antibiotica, vermageren, verminderde eetlust en lusteloosheid. De intensiteit van de symptomen fluctueert: de kat krijgt vaak een opleving, maar valt ook weer terug in het ziektepatroon.

De droge vorm van FIP kan zich ontwikkelen tot de natte vorm. De natte variant uit zich in acute klachten waarbij de ontsteking van de buikholte (deze vult zich met vocht) zichtbaar wordt. Katten met natte FIP hebben een 'buik als een met water gevulde ballon', die zacht en papperig aanvoelt.

Kattenleukemie, FeLV (Feline Leucose Virus)

Ook FeLV is een dodelijke virusziekte. Het virus veroorzaakt kankercellen die het immuunsysteem aantasten. De infectie kan traag op gang komen, waardoor klachten vaak niet als symptomen van FeLV worden herkend. Symptomen zijn bloedarmoede, tandvleesontsteking, opgezette lymfeklieren en tumoren in de buik.

Kattenaids, FIV (Feline Immuno-deficiency Virus)

FIV veroorzaakt een ziektebeeld dat vergelijkbaar is met HIV bij mensen. Dit virus onderdrukt het immuunsysteem van de kat waardoor virussen en bacteriën kunnen toeslaan. Symptomen zijn gewichtsverlies, algehele malaise, koorts, lusteloosheid en chronische infecties.

B) Behandeling

Anders dan bij katten- en niesziekte kan een kat niet herstellen van Fip, FeLV en FIV. Katten kunnen lange tijd drager zijn van het virus zonder ziek te worden. Er bestaan geen medicijnen tegen deze virussen. Door de weerstand van de kat op peil te houden en ondersteuning met antibiotica, dwangvoeding en infusen kan het leven gerekt en draaglijk worden gemaakt.

C) Besmetting

Fip

Het is niet bekend hoe FIP precies besmettelijk is voor andere katten. Veel katten zijn zoals eerder gezegd drager van de weinig virolente (ziekteverwekkend) variant van het virus.

Felv

FeLV is overdraagbaar via direct contact als speeksel, ontlasting en bloed. Kittens worden via de moedermelk en baarmoeder besmet.

Fiv

De overdracht van FIV verloopt voornamelijk via bijtwonden.

Wanneer testen op FIV, FeLV en Kattenziekte?

Er bestaan zogenoemde 'sneltests' voor het constateren van besmetting met virussen als FIV, Leukose (FeLV) en Kattenziekte. Het is aan te bevelen verwilderde katten alleen te testen indien de kat ziektesymptomen (klinische verschijnselen) heeft, die kunnen duiden op de aanwezigheid van een bepaald virus. Dit wordt ook wel 'testen op indicatie' genoemd. Bij een positieve uitslag heeft bij een verwilderde kat euthanasie de voorkeur.

Fiv

De tests op FIV wordt uitgevoerd op bloed en geven binnen enkele minuten een positieve (besmet) of negatieve (niet besmet) uitslag. De FIV-test meet de aanwezige antilichamen in het bloed.

Felv

Deze tests op FeLV wordt uitgevoerd op bloed en geven binnen enkele minuten een positieve

(besmet) of negatieve (niet besmet) uitslag. De test meet de aanwezige virusdeeltjes in het bloed.

Kattenziekte

De test op Kattenziekte wordt met ontlasting uitgevoerd. De PARVO-test meet de aanwezige virusdeeltjes in de ontlasting.

Het creëren van een 'schone' populatie verwilderde katten door standaard te testen op FIV en FeLV is een illusie. Veel katten kunnen drager zijn of het virus uitscheiden, zonder dat ze er ziek van worden. Je kunt er alleen voor zorgen dat de infectiedruk in een populatie wordt verlaagd door de daadwerkelijk zieke dieren (positieve test) in te laten slapen.

Testen op FIP is niet betrouwbaar. Ontzettend veel katten reageren positief, omdat ze als kit-ten reeds geïnfecteerd werden en dus antilichamen in hun bloed hebben.

Diarree

Als de dikke darm niet voldoende vocht onttrekt aan de ontlasting, is deze waterig. Diarree komt vaak bij kittens voor en kan een aantal oorzaken hebben. Om uitdroging en een verslechtering van de conditie van kittens te voorkomen is het belangrijk snel te handelen. Diarree treedt ook vaak op als secundaire infectie ten gevolge van een primaire infectie, zoals bijvoorbeeld virusinfecties.

A) Wormen (en andere darmparasieten)

Wormen tasten de darmwand aan, waardoor voedsel niet goed verteerd wordt. De dierenarts kan de ontlasting onder de microscoop onderzoeken op wormeneieren. Ontworm niet standaard bij diarree. Indien er geen sprake is van een worminfectie, kan het de darmflora verder ontregelen. In het geval van een worminfectie is het raadzaam direct te ontwormen en dit na veertien dagen te herhalen om de uitgekomen wormen-eitjes te doden.

Crepeergeval.
(Stichting Poezenbel, Huissen)

B) Voeding

Een van de belangrijkste oorzaken van diarree is verkeerde voeding. De darmen raken ontregeld door verandering van voer of gevoeligheid voor een bepaald voedsel. Kittens die buiten hebben gezworven, hebben meestal een periode geen of slecht voedsel gegeten. Hun darmen kunnen geen hoogwaardig (eiwitrijk) voedsel verwerken. Toch is het bij kittens niet raadzaam de darmen tot rust te laten komen door ze geen voedsel te geven. Dit levert stress op en kittens drogen bovendien snel uit.

In het geval van diarree is het beter om een eiwitarm dieet te geven, voordat tot medicatie wordt overgegaan. Na een aantal dagen zal de diarree overgaan en kan geleidelijk weer overgestapt worden op normaal voer.

Meer tips tegen met voeding samenhangende diarree uit de praktijk:

- geef vaak kleine porties;
- beschuit mengen door het eten;
- eten mengen met rijstwater en/of elektrolytenoplossing;
- kip met rijst koken en pureren.

Bij flessenkittens kan niet worden overgestapt op een eiwitarm dieet, omdat ze nog geen vast voedsel eten. Belangrijk is een kwalitatief hoogwaardig melkpoeder te gebruiken en bij diarree de melk aan te maken met rijstewater/elektrolytenoplossing. Geef vaak kleine porties en meng het melkpoeder met extra water aan.

C) Bacteriën

Ook een bacteriële infectie in de darmen kan diarree veroorzaken. Deze kan ontstaan ten gevolge van een virusinfectie. Een bacteriële infectie kan ook op zichzelf voorkomen. Dit wordt doorgaans een maag-darminfectie genoemd. Diarree kan dan gepaard gaan met braken. Het maag-darmstelsel is ontregeld en heeft moeite met de verwerking van voedsel. Een (maag) darminfectie kan uitstekend met antibiotica en licht verteerbaar voedsel worden behandeld. Een veel voorkomende bacteriële darminfectie bij zwervkittens is besmetting met de e-coli-bacterie. De ontlasting kan er dan slijmerig en bloederig uit zien. Bij gezonde dieren veroorzaakt deze bacterie meestal geen symptomen. Zwervkittens met een verlaagde weerstand zijn er extra gevoelig voor. Goede hygiëne (schone kattenbakken en voerbakjes) en een goede, constante voeding kunnen een e-coli-infectie voorkomen.

Tip: Geef kittens naast antibiotica ook 'pro-biotica' (kwark en speciaal poeder van de dierenarts) om de ontwikkeling van de darmflora te stimuleren.

Uitdroging

Als kittens ziek zijn en minder eten en drinken, is het belangrijk regelmatig te controleren of ze uitgedroogd zijn. Dit kan door het vel tussen de schouderbladen omhoog te trekken: valt het vel soepel terug, dan is er geen sprake van uitdroging. Blijft het vel rechtop staan of valt het langzaam terug, dan is de kitten uitgedroogd en heeft een infuus door de dierenarts nodig. Raadpleeg bij twijfel altijd de dierenarts.

Koorts

De normale lichaamstemperatuur van volwassen katten ligt tussen 37,5 en 38,5°C. De lichaamstemperatuur van kittens is hoger, namelijk tussen 38,0 en 39,0°C. De kat heeft verhoging als de temperatuur

meer dan 1,0°C boven de normale temperatuur ligt. De stress die gepaard gaat met het meten, zorgt ook altijd voor enige verhoging. Katten en kittens met koorts hebben vaak minder eetlust en hun vacht ziet er plukkerig en mat uit.

Er bestaan goede koortsremmers. Zeker bij jonge kittens is het belangrijk de koorts niet te lang aan te zien. De conditie kan snel achteruitgaan. Koorts heeft altijd een oorzaak. Probeer hier samen met de dierenarts achter te komen. De temperatuur kan bij katten ook met een oorthermometer vastgesteld worden.

Parasieten

Parasieten zijn organismen die zich voeden met lichaamsstoffen en –weefsels van een gastheer. De meeste zoogdieren dragen parasieten bij zich. Als het er te veel worden, of als de parasieten ziektekiemen bij zich dragen, ontstaat er een gezondheidsrisico.

A) Vlooien

Veel zwervkatten hebben last van vlooien. Die planten zich razendsnel voort en veroorzaken jeuk. Vrouwelijke vlooien leggen eitjes waar larfjes uitkomen, die zich uiteindelijk weer verpoppen tot volwassen vlooien.

Zeker bij kittens (al vanaf de geboorte!) is het belangrijk te letten op de aanwezigheid van vlooien. Ook katten die binnenshuis leven kunnen vlooien hebben! Een ernstige vlooienbesmetting kan bloedarmoede veroorzaken. Kittens met een ernstige vlooienbesmetting hebben dientengevolge een verminderde weerstand.

Afhankelijk van het middel zal de behandeling tegen vlooien met tussenpozen van enkele weken herhaald moeten worden. Geef kittens een kwalitatief hoogwaardig en veilig anti-vlooiemiddel. Raadpleeg hierover de dierenarts. Slechte middelen zullen de weerstand van het kitten alleen maar verder aantasten. Gebruik bij kittens nooit een ‘spot-on-preparaat’ om overdosering te voorkomen. In geval van een ernstige besmetting is het raadzaam ook de omgeving te behandelen met een middel tegen eitjes. Deze komen anders alsnog uit. Behandel alle aanwezige dieren. Behandel moederpoezen samen met de kittens.

Het is raadzaam katten met vlooien ook te ontwormen. Wormen- en vlooieninfecties komen vaak in combinatie voor. Vlooien dragen lintwormeitjes bij zich, dus katten met vlooien hebben meestal lintwormen.

B) Wormen

Er zijn twee veel voorkomende soorten wormen: spoel- en lintwormen. Spoelwormen zien eruit als spaghetti en lintwormen als kleine rijstkorrels. Door een worminfectie hebben katten meer honger, soms diarree of een harde gespannen buik. Wormen kunnen voornamelijk bij kittens ernstige aandoeningen veroorzaken.

Indien de moederpoes niet goed is ontwormd, zullen ook de kittens geïnfecteerd raken met wormen. Ontworm de kittens met vier, zes, acht en twaalf weken en vervolgens met zes maanden. Gebruik voor kittens een kwalitatief goed en veilig ontwormmiddel. Geef kittens tot acht weken een speciale pasta. Volwassen katten dienen twee keer per jaar ontwormd te worden. Bij volwassen katten moet de behandeling na twee weken herhaald worden. Behandel alle aanwezige dieren. Behandel moederpoezen samen met de kittens.

Tip: als een kitten of volwassen kat langdurige diarree heeft zonder aanwijsbare oorzaak, laat de ontlasting dan door de dierenarts onderzoeken op de aanwezigheid van wormen. Ontworm ook kittens niet standaard als ze diarree hebben. Dit kan de conditie van de kitten verslechteren en diarree verergeren.

C) Oormijt

Oormijten zijn parasieten die in het oor zitten, zich hier voortplanten en leven van oorsmeer. Oormijten kun je aan de buitenkant niet zien. De dierenarts zal dit met een 'oorkijker' moeten constateren. Vooral bij jonge kittens komt oormijt vaak voor. Kittens met oormijt hebben jeuk in hun oren. Ze schudden met hun kop en krabben aan de oren. Verder zien de oren er van binnen vies uit. Oormijten veroorzaken ook oorontsteking, hetgeen een sterke geur veroorzaakt. Deze ontsteking kan tot lusteloosheid en koorts leiden.

Oormijt kan met verschillende medicijnen behandeld worden. Belangrijk is de behandeling te herhalen na tien dagen of 14 dagen achtereenvolgens te behandelen, om ook de uitgekomen eitjes te bestrijden.

D) Schimmel

Schimmels leven op organisch materiaal. Bij katten uiten schimmels zich voornamelijk in huidandoeningen. Schimmels planten zich voort via sporen en zijn hardnekkig. Symptomen zijn kale plekjes met korstjes en schilfers, meestal rond de kop en oren. De bekendste vorm van schimmel is ringworm (dit is een vorm van schimmel en geen worm). Deze veroorzaakt ronde, kale ringen. De kat heeft er zelf weinig last van (schimmel jeukt meestal niet), maar schimmel is besmettelijk voor andere dieren en mensen.

Of er daadwerkelijk sprake is van een schimmelinfectie, kan worden vastgesteld met een schimmelkweek. De dierenarts ziet binnen tien dagen of de huidinfectie door een schimmel wordt veroorzaakt. Ook kan de 'verdachte' plek bekeken worden onder een UV-lamp. Sommige schimmels lichten op. De uitslag van deze proef is niet betrouwbaar, omdat niet alle soorten schimmels er op reageren en sommige zalven oplichten.

Er bestaan verschillende behandelingen tegen schimmel (wassen, pillen, scheren, smeren) en de ideale behandelwijze is nog niet gevonden. Het duurt weken voordat een schimmelinfectie onder controle is. Behandel ter preventie ook de aanwezige niet-besmette dieren en de omgeving.

3.2 Afstemming tussen organisaties

Samenwerking

Een goede samenwerking tussen afdeling en asiel biedt vele voordelen. Zowel asielen als afdelingen houden zich vaak afzonderlijk met verwilderde katten en kittens bezig. Beter is het om taken te verdelen, maar hierbij wel krachten te bundelen. Op deze manier wordt versnippering van opvang tegengegaan en kunnen activiteiten elkaar aanvullen.

Als er samenwerking tussen asiel en afdeling bestaat, kan de afdeling de organisatie en communicatie verzorgen en het asiel de praktische uitvoering. Heel belangrijk is het om hier van tevoren goede afspraken over te maken. De verdeling van taken zou er als volgt uit kunnen zien.

Taken afdeling

Een Werkgroep Zwerfkatten kan de volgende activiteiten ontplooiën:

- Coördinatie van samenwerking tussen Dierenbescherming en omwonenden en publieke instanties.

- Voorlichting over het beleid en de aanpak van het zwervkattenprobleem door de Dierenbescherming.
- Het voorbereiden van de vangactie.
- Het (in samenwerking met de dierenambulance) vangen, transporteren en terugplaatsen van verwilderde katten.
- Het opzetten van een netwerk van buitenplekken, waar verwilderde katten herplaatst kunnen worden; werving, screening, begeleiding, plaatsing en nazorg.
- Het werven en begeleiden van gastgezinnen voor intensieve en specialistische opvang van jonge, schuwe of zieke kittens.
- PR-werk voor zwervkatten.

Taken van het asiel

- Vangt de katten tijdelijk op met het oog op castratie en herstel.
- Verricht de nodige veterinaire handelingen (dierenarts).
- Stelt de afdeling op de hoogte indien het een niet-plaatsbare (verwilderde) kat heeft, die in aanmerking komt voor herplaatsing.
- Sluist in overleg met de gastgezinnencoördinator van de afdeling kittens door naar een gastgezin.
- Alle dieren in de gastopvang worden onder verantwoordelijkheid en met plaatsingspapieren van het asiel geplaatst. In overleg kunnen de kittens vanuit het gastgezin of asiel geplaatst worden.

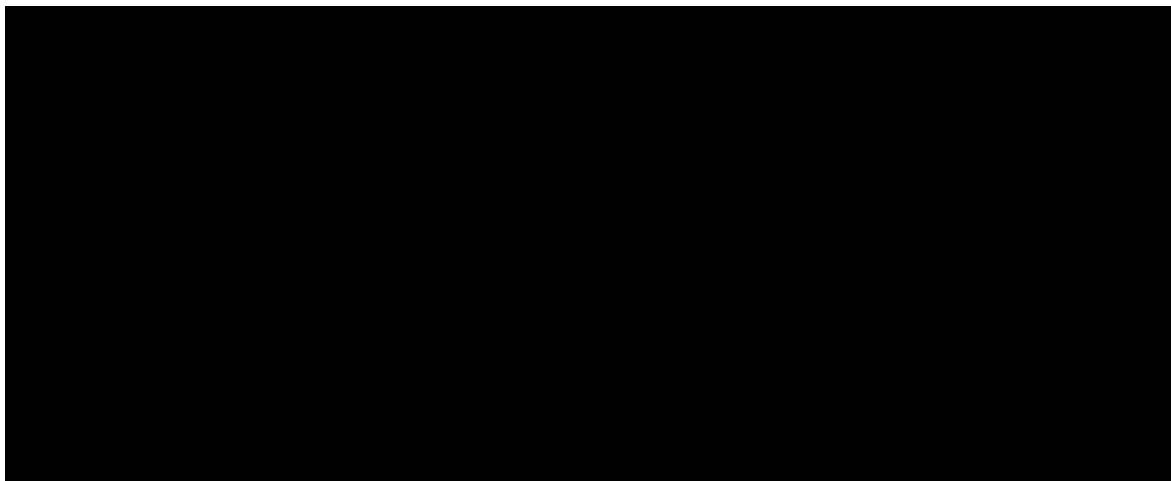
Randvoorwaarden

- Eenheid in beleid en uitvoering. Om effectief te kunnen werken en een optimale dienstverlening mogelijk te maken, is overeenstemming over beleid en werkwijze belangrijk. Alleen zo kan er met één gezicht naar buiten worden getreden.
- De intentie van alle organisaties om samen een nieuwe start te maken in het belang van de dieren en over eventuele conflicten uit het verleden heen te stappen.
- Goede afspraken over de financiën. Hierover zullen gesprekken tussen de verschillende besturen (maar ook met de gemeente) moeten worden gevoerd.
- Werkafspraken tussen de afdeling en het asiel over welke dieren waar heen gaan, hoe de plaatsing verloopt, verdelen van verantwoordelijkheden.
- Regelmatige evaluatie en reflectie op bestuurs- en praktijkniveau.

Dankbetuiging

Dit handboek is tot stand gekomen met de kennis en ervaring van verscheidene asielen, afdelingen en zwervkattenprojecten. Dank voor de enthousiaste en bevrologene reacties van dierenbeschermers uit heel Nederland.

Voor een diervriendelijke samenleving.

